

Knihovna Václava Štecha Slaný
Foto Kateřina Mrvová Krejčová

10
2015
ročník 67

čtenář

M Ě S Í Č N Í K P R O K N I H O V N Y

9 177001 1232004 1 0

Cena 40 Kč

- 343** **TÉMA**
Co je a není kreativní knihovna Miloslav Linc
- 348** **Knihovnické strategie a koncepce ze zahraničí**
 Pavlína Lonská
- 351** **Kdo jsou Noví informační profesionálové?**
 Vladimíra Bendová, Marie Kalátová
- 354** **Jak zaujmout teenagery**
– TeenSpace v Městské knihovně Česká Třebová
 Lenka Šmídová, Zdeněk Leníček
- 358** **UPCYCLING aneb Nové příležitosti pro věci bez šance**
 Alena Volková Balvínová
- 359** **Ohlédnutí za horkým knihovnickým létem**
 Martina Kozíšek Ouřadová
- 360** **ROZHOVOR s Ing. Alešem Brožkem, ředitelem Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem**
Ústecká knihovna slaví sedmdesátiny
 Iva Opravilová
- 362** **RECENZE**
Strašidelný příběh o hledání domova Petr Nagy
- 364** **Po švýcarských knihovnách**
 Michal Škop, Helena Vřeská
- 370** **JAK NA TO**
E-knihy prakticky – 4 Milan Vilímek Jihlavský
- 372** **KLÁŘINA KUCHAŘKA ANEB DESET RECEPTŮ NA WORKSHOPY V KNIHOVNĚ**
Z prababiččiny kuchařky Klára Smolíková
- 375** **Z POKLADŮ...**
Knihovny Ústavu pro českou literaturu AV ČR
Zedník alchymistou? Vojtěch Malínek
- 376** **INSPIRACE Z KNIHOVEN**
Bruno v Lobzích a u moře Zuzana Mišterová
- 377** **LITERÁRNÍ VÝROČÍ na listopad**
- 378** **ZUZANA HELINSKY SE HLÁSÍ ZE ŠVÉDSKA**
- 379** **ZE SVĚTA**
- 380** **NOVINKY Z FONDŮ KNIHOVNY KNIHOVNIČKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR**

- 1** Studenti knihovnictví jako egyptští bohové
(str. 372) Foto archiv autorky
- 2** Kreativní knihovny v praxi
(str. 343) Foto archiv knihovny
- 3** TeenSpace v České Třebové
(str. 354) Foto archiv knihovny
- 4** Univerzitní knihovna v Regensburgu
(str. 364) Foto Michal Škop

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlčková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzercí a objednávky na předplatné):
Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
Tel.: 312 813 154 (Lenka Šimková)
Tel.: 312 813 138 (Pavla Vlčková)
e-mail: ctenar@svkkl.cz; ctenar.vlkova@svkkl.cz;
redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

Ing. Jiří Mika (předseda), PhDr. Ladislav Kurka,
Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter,
Mgr. Renáta Salátová, Jiřina Soukupová,
PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: SERIFA, spol. s r. o., Jinonická 80, 150 00 Praha 5

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
A.L.L. production, s. r. o., Ve Žlábku 1800/77, Hala 7A,
193 00 Praha 9 – Horní Počernice,
tel.: 234 092 811 (sekretariát), e-mail: info@predplatne.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s.
– drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ s. r. o.;
B. Weleminová – PERIODIKA.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím
poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994
Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou
s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojičíslo 60 Kč)

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Perma-
nent spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34,
tel.: 00421-02 49 111 203, fax: 00421-02 49 111 209,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 1,992 €, roční předplatné 22,575 €
(dvojičíslo 2,656 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 7. 10. 2015.
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- TOPIC: What does creative library mean? *Miloslav Linc* |343
- Librarian strategies and policies from abroad *Pavlína Lonská* |348
- Who are the New Information Professionals?
Vladimíra Bendová, Marie Kalátová |351
- How to appeal to teenagers – TeenSpace at the Česká Třebová
Municipal Library *Lenka Šmídová, Zdeněk Leníček* |354
- UPCYCLING or New opportunities for lost causes
Alena Volková Balvínová |358
- Looking back over the hot librarians' summer
Martina Kozíšek Ouřadová |359
- INTERVIEW with Aleš Brožek, Director of the North Bohemian
Research Library in Ústí nad Labem: The Ústí library celebrates
its seventieth anniversary *Iva Opravilová* |360
- REVIEW: Ghost story about looking for a home
(The House on the Hill) *Petr Nagy* |362
- Around Swiss libraries *Michal Škop, Helena Vřeská* |364
- HOW TO: E-books in practice – Creating e-books: Finalization
Milan Vilímek Jihlavský |370
- Klára's cookbook or Ten recipes for library workshops:
From great-grandmother's cookbook *Klára Smolíková* |372
- FROM THE TREASURES... Institute of Czech Literature libraries
– Mason an alchemist? *Vojtěch Malínek* |375
- INSPIRATION FROM LIBRARIES |376
- REGULAR FEATURES

AUS DEM INHALT

- THEMA: Eine kreative Bibliothek, was bedeutet es? *Miloslav Linc* |343
- Bibliothekarische Strategien und Konzeptionen aus dem Ausland
Pavlína Lonská |348
- Wer sind die Neuen Informationsprofis
Vladimíra Bendová, Marie Kalátová |351
- Wie kann man Teenager gefangen nehmen – TeensSpace in der
Stadtbibliothek in Česká Třebová *Lenka Šmídová, Zdeněk Leníček* |354
- UPCYCLING oder Neue Gelegenheiten für die Sachen,
die ohne Chance sind *Alena Volková Balvínová* |358
- Ein Rückblick in den heißen bibliothekarischen Sommer
Martina Kozíšek Ouřadová |359
- GESPRÄCH mit Ing. Aleš Brožek, dem Direktor der Nordböhmisches
wissenschaftlichen Bibliothek in Ústí nad Labem: Unsere Bibliothek
feiert den siebzigsten Geburtstag *Iva Opravilová* |360
- REZENSION: Eine gespenstische Geschichte über die Heimsuche
(Ein Haus auf dem Hügel) *Petr Nagy* |362
- Durch schweizerische Bibliotheken *Michal Škop, Helena Vřeská* |364
- WIE DARAUf: E-Bücher praktisch – die E-buchbildung:
Finalisierung *Milan Vilímek Jihlavský* |370
- Klára's Kochbuch oder Zehn Rezepte für Workshops in Bibliotheken:
Aus dem Kochbuch der Urgroßmutter *Klára Smolíková* |372
- AUS DEM GEHEIMNISSE... Bibliotheken des Institutes für tschechische
Literatur – Kann ein Maurer ein Alchemist sein? *Vojtěch Malínek* |375
- INSPIRATIONEN AUS BIBLIOTHEKEN |376
- STÄNDIGE SPALTEN

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, letošní Týden knihoven se nesl v duchu sloganu *Zažijte knihovnu jinak*. Láká k tomu nejen plakátek, který k této akci vznikl, ale také třeba náš článek uvnitř již desátého letošního *Čtenáře*. „Jinak“ může znamenat třeba na plovárně. Celé říjnové číslo je trochu jiné, tak trochu kreativní. Prostor v něm dostaly zejména materiály, které atmosféru kreativních knihoven navozují. Začínáme úvodním zamyšlením Miloslava Lince z Městské knihovny v Praze, pokračujeme anketou mezi známými knihovnickými osobnostmi – a tím zdaleka nekončíme. Však si každý najdete to své.

Při hledání inspirace je dobré dívat se také dále a šíře do světa. Pavlína Lonská pro nás vybrala několik zahraničních knihovnických strategií a koncepcí, které stojí za prostudování, a kolegové z Moravské zemské knihovny nás provedou po švýcarských knihovnách. Při této příležitosti si my dovoluujeme do světa – tedy směrem k vám – pustit malou výzvu, kterou najdete pod jejich článkem.

Ale teď zpět do České republiky, a to třeba do Ústí nad Labem nebo České Třebové. Severočeská vědecká knihovna slaví sedmdesáté narozeniny a Městská knihovna v České Třebové oslavila dvouleté výročí oddělení Teen-Space. Obě události stojí určitě za zachycení, stejně tak jako aktivity tvořivých knihovníků, které se rozhodně nedají nazvat – slovy Míly Lince z úvodního příspěvku – jen tak nějakým „tvořilkovstvím“. Ve spolupráci s Klárou Smolíkovou se snažíme vařit také kreativně, tentokrát se dotkneme samotných knihoven, jejich historie, vzniku písma a příbuzných témat – na workshopy pro děti jsou totiž jako dělaná, můžete se sami přesvědčit. Ze světa papyrusu a papíru nás vyvede praktický seriál o e-knihách, který v tomto čísle končí, jeho autor ale ještě chystá jedno téma jako bonus: budou to typografické nešvary. Čekáme na jeho text a těšíme se.

A závěrem vám (po menší přestávce způsobené především obsazením naší obálky významnými knihovnickými projekty) ještě nabízíme rubriku *Z pokladů*. Ujal se jí do konce roku Ústav pro českou literaturu AV ČR a jsme sami zvědaví, jaké poklady pro nás vybral.

Přeji vám krásný říjen plný barev, inspirace a kreativity.

Lenka Šimková

● Sekce SDRUK pro regionální funkce, Knihovnický institut NK ČR a Krajská knihovna v Pardubicích zvou na celostátní seminář **Regionální funkce knihoven 2015**, který se uskuteční ve dnech **20. a 21. 10. 2015**. Seminář je určen především krajským knihovnám a knihovnám pověřeným výkonem regionálních funkcí, zástupcům krajů a obcí, ale i dalším zájemcům. Program celostátního semináře a další informace naleznete na <http://1url.cz/L5CL>.

● Sekce 60+ Svazu knihovníků a informačních pracovníků a Městská knihovna Semily srdečně zvou na konferenci **Knihovny pro seniory** ve dnech **19. a 20. 10. 2015** v Městské knihovně Semily. Více informací na <http://www.knihovnasemily.cz/>.

● Masarykova veřejná knihovna Vsetín pořádá ve dnech **21. a 22. října 2015** seminář **Ve zdravém těle zdravý duch – knihovny a seniory**. Seminář přiblíží aspekty práce se seniory ve veřejných (komunitních) knihovnách (z pohledu zaměstnanců i uživatelů) zaměřené komplexně na „zdravého jedince“. Při workshopech se o své zkušenosti podělí kolegové z několika knihoven. Přihláška, program a další informace jsou na <http://www.mvk.cz/>.

● Společnost Svět knihy vyhláší ve rámci kampaně na podporu četby knih **Rosteme s knihou** projekt **Čtenář na jevišti 2015**. Je určen všem skupinám dětí a mladých lidí ve školách, v literárně-dramatických oborech, zájmových sdruženích a dalších kroužcích, které si chtějí vyzkoušet **práci s knihou, zpracovávání literárního textu a přípravu scénického čtení**. Pokud ve své knihovně vedete kroužek dětí, můžete se do projektu právě nyní také zapojit. Projektu jsou vyhrazeny stránky <http://www.rostemesknihou.cz/cz/o-kampani/ctenar-na-jevisti/>.

NEUŠLO NÁM

● Ředitel Knihovny Bedřicha Beneše Buchlovana **Radovan Jančář** získal 23. září ve východočeském Letohradu Mezinárodní cenu **Egona Ervína Kische** za knihu *Bojovali za císaře pána*. A tento den se oceňovalo i jinde – stále se rozrůstající knihovnický projekt **Knihy do vlaku** obdržel na konferenci *Střed zájmu: PUBLIKUM* cenu diváků pro rok 2015.

● **Pobočka Ládví Městské knihovny v Praze** se 17. srpna 2015 znovu otevřela po rekonstrukci spojené s proměnou interiéru knihovny.

Co je a není kreativní knihovna

aneb trocha myšlenek, o něco víc příkladů a ještě více optimismu

Kreativita je slovo, které se v poslední době skloňuje v souvislosti s knihovnami velmi často. Když jsme v roce 2014 pořádali první ročník konference *Do černého*, zájem kolegů nás mile překvapil. A že šlo skutečně o trefu do černého, dokazují i další semináře a konference, u kterých zájem knihovníků nepolevuje. Dovolte mi proto malé zamyšlení nad tím, proč je kreativita pro knihovny dobrá a jak to s ní nepřehnat, a to všechno ilustrovat několika příklady, co u nás – v Městské knihovně v Praze – v rámci kreativních pnutí provádíme.

Pokud si následující text prolétnete, zjistíte, že v něm chybí jakékoli citace. To proto, že jde spíše o zamyšlení a několik osobních zkušeností. Nechci si dělat nárok na svaté pravdy a dogmata – mně bude stačit, když mi uvěříte a když spolu změňme knihovny v příjemná místa, kam budou lidé rádi chodit i v době, kdy papírové knihy už vlastně nebudou zapotřebí...

JAK SE POZNÁ, ŽE JE KNIHOVNA KREATIVNÍ?

Co se skrývá za pojmem *kreativita*, asi všichni tuší. Jde o tvůrčí proces, při kterém autor něco vytváří. To „něco“ má nápad a vtíp, to „něco“ je originální. Může jít o umělecké dílo, o vědeckou činnost nebo o určitý způsob řešení problémů. Pod pojmem kreativita si tak můžeme představit cokoliv: od hraní si na pískovišti až po vytváření nových teorií ovlivňujících celé lidstvo.

Pokud ale vyslovíme pojem *kreativní knihovna*, co si pod tím představíte? Jaký knihovník je kreativní? Ten, který vytvoří plakátek na velikonoční dílničku a použije tam spoustu barevných kýčovitých obrázků? Určitě takové plakátky znáte – nadpis je vyvedený fontem comic sans, barevný, stínovaný, plastický a ideálně ještě zvlněný. Když jsem se učil pracovat s počítačem, sám jsem takové věci vyráběl. Je to kreativita? Anebo samotné výtvarné velikonoční dílničky. To je věc, která se děje v každé knihovně, a rozhodně nechci tvrdit, že je to špatně. Ale pokud na Velikonoce s dětmi vybarvujeme nastříhané papíry ve tvaru vajíčka, které pak rozvěsíme po knihovně, je to kreativita? Pokud uspořádáme promítání nějakého filmu, jsme kreativní?

Mohli bychom se takto ptát docela dlouho. Počítá se vytvoření knihovního profilu na Facebooku? A co třeba na Instagramu? Počítá se založení čtenářského klubu nebo klubu seniorů? Počítají se lekce pro školy? To všechno do knihoven rozhodně patří a mnozí to za kreativní považují. Jenže je tu velké nebezpečí, které knihovnám hrozí. Je velmi snadné z oblasti vymezené pojmem „kreativita“ spadnout do propasti zvané „tvořilkovství“.

Tvořilka je osoba, která se kýče neštítí. Je ochotna věnovat obrovské úsilí a veškerou svou fantazii výtvarům, které jsou prostě... strašlivé. Nábytek z použitých kartónových krabic, dorty s řadry, párkoví panáci, kreativita v kuchyni, která dokáže staré ztvrdlé knedlíky pomoci trojobalu proměnit v „*mňamku*, u které si manža čvachtá a mimískovi chutná“. Ručprčka může být opravdu hodně šikovná, ale kreativní není. Něco tomu chybí.

A stejně tak knihovna, kde probíhají pravidelné dílničky s dětičkami, se může snadno změnit z knihovny kreativní v knihovnu tvořilkovskou. Pořád může být knihovnou velmi oblíbenou, ale

jakožto velký optimista věřím tomu, že knihovny mají na mnohem víc. Mají na to, aby se staly knihovnami kreativními.

VŠECHNO SOUVISÍ SE VŠÍM

Aby knihovna byla skutečně kreativním prostorem, jsem toho názoru, že je zapotřebí několika kroků – vzájemně provázaných a propojených. A to v několika úrovních a liniích. V první oblasti, nazýváme ji **Knihovna pro kreativní čtenáře**, je na předním místě samotná kreativní činnost – různé workshopy, kurzy, tvůrčí dílny. Dalším krokem je vytvoření situace, kdy se knihovna stává zároveň i místem prvního úspěchu. Rozebereme to dále.

Druhou oblast bychom mohli shrnout pod název **Knihovna jako místo zážitku**. V tomto případě jde nejenom o různé happeningové akce, o různá překvapení (například v podobě výstavy), ale také o formu zpřístupnění služeb – sem patří například velmi zábavná gamifikace služeb. Třetím okruhem je pak **image knihovny**. Tedy to, jak je knihovna vnímána svými uživateli a jakým způsobem o sobě dává vědět.

Nad tím vším pak stojí ještě to nezákladnější – přiznání si, že chceme být kreativní knihovnou. To musí jít napříč celou knihovnou. Smysl pro humor a nadsázku by neměl mít pouze knihovník z provozu, který přijde s geniálním nápadem, ale také jeho šéf, který ho v jeho kreativě podpoří. A naopak: pokud si šéf něco vymyslí, i zaměstnanec musí vědět, že to je součástí jeho práce a poslání – že jím není jen rovnání nikdy nepůjčováných knížek podle abecedy. Tato **otevřenost** je možná tím nejdůležitějším, co z knihovny pomáhá vytvořit kreativní prostor.

Stejně tak je i důležité vědět, **proč** se knihovna snaží být kreativní. Jenom proto, že to je v módě? Nebo proto, že to knihovníka baví víc než jen to řazení knih? Ani jedna z odpovědí samozřejmě není plně uspokojivá. Je dobré mít

v záloze odpověď ve smyslu: „*Chci rozvíjet kreativitu našich čtenářů proto, aby mohli obohatit naše služby*“ nebo „*chceme zlepšit kvalitu našich služeb ve spojení s našimi čtenáři*“. Spojením všeho vyjmenovaného vzniká kreativní knihovna. Samozřejmě, můžeme si vzít jen jeden střípek a udělat pěknou akci, novou výstavu nebo zavést novou službu. Ale zůstaneme potom na půl cesty. A to určitě nechceme...

Uživatel knihovny tuto otevřenost nevidí na první pohled, on se setkává až s jejím výsledkem. Přesto je to s kreativitou stejné jako kdykoliv a kdekoliv jinde. Je potřeba mít základ, na kterém budeme stavět. Bez kostry budeme mít jenom „blob“, hromádku beztvareho slizu. Při vymýšlení všech možných kreativních záležitostí se často setkávám se slovy: „*Proč bychom to měli dělat? Vždyť jsme knihovna.*“ Případně s poněkud ostřejším: „*Každá akce, která se v knihovně má odehrát, musí souviset s knížkami. Jakmile není knížka v hlavní roli, není to akce pro nás.*“

Je mi z toho smutno, protože to mnohdy říkají kolegové a kolegyně, kteří odvádějí jinak dobrou práci. A přesto mají snad pocit, že cílem kreativního knihovníka je spálit všechny knihy a na čtení zcela rezignovat. Takže pro uklidnění – není to tak. A na následujících řádcích to dokážu!

PROPOJOVÁNÍ NENÍ NIKDY DOST

Představme si modelovou situaci. V knihovně by se mohl pro veřejnost odehrát workshop v bubnování. Zapšklý knihovník řekne: „*Bubnování v knihovně? To nemá s knížkami nic společného. A navíc je to nahlas! V žádném případě!*“

Ale kreativní knihovník se nezalekne. A protože je kreativní, zamyslí se. A položí si několik otázek (protože kreativní knihovník si pořád klade otázky). Zeptá se sám sebe, proč chce tu akci pořádat. Pokud chce ukázat, že i v knihovně se mohou dělat hlasité věci, tak super – ale samo o sobě to fungovat nebude. Může v tomto případě chtít navodit atmosféru k jiné akci. Ale k jaké? Nebo chce ukázat cizí kultury trochu jinak? Všechno to propojit?

Kreativní knihovník tedy k workshopu bubnování vymyslí jenom něco málo navíc. Řekne si, že nejvíc se bubnuje v Africe, takže to spojí s ochutnávkou kávy z blízké kavárny, čtením afrických pohádek, malováním na obličej, které zajistí sousední dům dětí a mládeže, a pro rodiče připraví řadu knížek: od cestopisů až k dobrodružným a romantickým románům. Vidíte, že v tom ty knížky už jsou? A přitom jde „jenom“ o bubenický workshop.

PO ZAVÍRAČCE

V podobném duchu pořádáme akci nazvanou *Po zavíračce*, která se naprosto neoriginálně odehrává po zavíračce. Akce trvá asi tři hodiny – končí se v deset večer – a její součástí jsou koncerty minimálně dvou kapel, improshow (nebo jiné divadlo), workshopy, soutěže, hry a nechybí ani stylová kavárna. Cílovou skupinou jsou mladí lidé, ale ukazuje se, že mládí ducha se nedá svázat žádnými statistikami.

To důležité je, že na první pohled se jedná o akci, která má ukázat knihovnu „jinak“. Ve skutečnosti je

Po zavíračce

Po zavíračce

to ale její druhotný cíl. Tím nejdůležitějším je nabídnout prostor s početnou diváckou základnou pro prezentaci ostatních workshopů, které v knihovně běží. Ať už jde přímo o jejich výsledky (nejvíce je to vidět třeba na workshopech divadelní improvizace, kdy si účastníci mohou rovnou zahrát i se svými lektory), nebo o jejich představení veřejnosti (jako například ukázky literárních dílen nebo klubů deskových her), či jen o zajímavé posezení s lektory (komiksová čítárna).

Druhou podstatnou záležitostí je utužení vztahu mezi knihovnou a jejími mladými uživateli. Někteří dobrovolníci se velmi rádi účastní s programem, jiní si zase jen užijí netradiční chvíli v knihovně.

Ve výsledku tak tato akce plní hned několik cílů, a i když primárně o knihy nejde, tak návštěvníci se do knihovny pro knihy vrací. A co je vidět na první pohled – přestože knihovník v ruce knihu nedrží, návštěvníci ano. Na místě je tak citace jednoho udiveného návštěvníka: „*To je zážrak, že přes dvě stovky lidí si jde v centru Prahy v pátek večer radši do knihovny číst než někam pařit.*“ Vidíte, ty knížky tu zase jsou...

TVŮRČÍ DÍLNY

Hlavní podstatou kreativní knihovny je podpora kreativity našich čtenářů – zejména formou workshopů. Ty jsou trochu ošidné, protože mohou nabízet opravdu kvalitní program, ale pro ty, kteří milují statistiky, je počet účastníků značně nerentabilní. Protože drahá akce pro pět lidí je přece méně výhodná než akce zadarmo pro padesát lidí. I proto se hodí s účastníky workshopů pracovat dlouhodobě a „těžit“ z nich, co se dá. „Workshop pro workshop samotný“ nemá příliš

Hlavní podstatou kreativní knihovny je podpora kreativity našich čtenářů.

smysl. Opět zde máme několik způsobů, jak získat i něco víc než jenom spokojeného uživatele knihovny, který se, dejme tomu, naučí napsat krátkou povídku.

Tím prvním a nejjednodušším je udělat z tohoto člověka přítele knihovny. Je to někdo, kdo knihovnu opakovaně navštívil, trochu ho znáte. A třeba víte, že je nadšenec do *Tří mušketýrů* a sběratel pohlednic s tematikou jezevců. Proč se s ním rovnou nedomluvit, že udělá v knihovně přednášku o Třech mušketýrech pro veřejnost? Nebo mu domluvit výstavu pohlednic – a doplnit je knihami o jezevcích? Je dost pravděpodobné, že v takovém případě se přizná k nějakému dalšímu koníčku nebo doporučí knihovně nějakého šikovného známého...

Další možností je nabídnout knihovnu jako místo prvního úspěchu: „*Píšeš povídky? Uspořádáme ti veřejné čtení!*“ Takový autor, až vydá novou knihu, se přijde zeptat, zda by křest nemohl být u vás. Bingo. Potřebujete napsat nějaký propagační textik nebo příspěvek na blog? Nemusíte se s tím mordovat, vždyť máte po ruce lidi, kteří píšou rádi.

A protože si většinou píšou do šuplíku, tak možnost být slavný a užitečný je pro ně sama o sobě odměnou. Na tomto principu velmi dobře funguje literární kurz *Mistři písmen, učni slov*. Nejde jen o samotný workshop (který trvá jen půl roku), ale i o řadu navazujících akcí, přednášek, setkání, které velmi často přerůstají až do osobních vazeb. Vzniká tak svébytná literární skupina a ve vzájemném tvůrčím procesu vznikají knihy, které pak v knihovně můžete půjčovat čtenářům... Vidíte, zase jsme začali bez knihy a na konci ji tam máme!

Z MALÉHO CO NEJVĚTŠÍ

Není to jednoduchá cesta. Přesto cílená podpora kreativity nese ovoce – a to nejenom u čtenářů, ale i u samotných knihovníků. Knihovníci jsou totiž mnohdy velmi kreativní – uspořádali jsme už dva literárně hudební večery

s výstavou a stále jsme nevyčerpali všechny, kteří píšou, zpívají, hrají, kreslí... Nebojte se využít osobních zájmů svých knihovníků. Proč by knihovna měla být místem prvního úspěchu jenom pro čtenáře, proč ne i pro své zaměstnance?

Dovolím si ještě malý optimistický příklad na závěr. V naší knihovně byl před časem zaveden systém malých vnitřních grantů. Je jasné, že menší knihovny to zvládnou bez této institucionální berličky – takže to vlastně budou mít snazší. Podstata spočívá v tom, že když někdo přijde s nápadem a nápad projde určitou komisí, tak se uskuteční. Mimo hierarchii vedení, mimo ostatní nutné povinnosti. Někdy jde o drobnosti, jindy o docela velké věci.

A bez ohledu na to, co všechno se povedlo (třeba komiksový koutek nebo nové vybavení dětského oddělení), je tu jedna velmi důležitá věc – lidé sami se začínají s nápady ozývat a tyto nápady realizovat. Knihovna ožívá. A je to nádherný pocit, když jindy unavený knihovník má v očích záblesk nadšení. Zkuste ho u sebe najít taky. Bude to hrát u srdce jak váš, tak i vaše čtenáře.

Foto archiv Městské knihovny v Praze

Noc bez Andersena

Mistři písmen, učni slov

Proč by knihovna měla být místem prvního úspěchu jenom pro čtenáře, proč ne i pro své zaměstnance?

Minianketa Čtenáře

CO PRO VÁS ZNAMENÁ KREATIVNÍ KNIHOVNA?

Oslovili jsme několik osobností touto záladnou otázkou a přinášíme vám jejich odpovědi.

Roman Giebisch (NK ČR): Kreativní knihovny jsou nedílnou součástí kreativních odvětví (vedle filmu, TV, rozhlasu, hudby a tradičního umění...) a slouží k hromadnému šíření kulturních produktů (knih, hudby, filmů – tady záleží na autorském právu jednotlivých zemí, které se dost liší i v EU). Knihovny samotné nabízejí kulturní služby (výtvarné a literární dílny, hudební vystoupení, dramaturgii literárních textů, organizují scénické umění a pořádají akce na propagaci kulturního dědictví), ale jsou i producenty – ve vztahu ke kulturnímu dědictví je nejdůležitější digitalizace a zpřístupnění literárního dědictví, produkují ovšem také knihy a e-knihy ve spolupráci s výkonnými umělci. Kreativní knihovny představují odvětví produkující služby určené k masovému šíření (počítačové hry, zvukové záznamy, opět vše, co souvisí s digitalizací atd.). A pokud budou muzea, knihovny a archivy ve vzájemné spolupráci uchovávat a zpřístupňovat kulturní dědictví, tak nikdo nemůže jejich existenci zpochybnit.

Eva Měřínská (Městská knihovna Tábor): Co pro mě znamená kreativní knihovna? Tvůrčí přístup ke světu ve mně evokuje pozitivní pohled a optimismus, chuť řešit problémy, přijímat výzvy, vyhledávat podněty a nenechat se odradit nebo zlomit. Kreativní knihovna hledá způsoby, jak oslovit široké spektrum lidí, je si vědoma, že na každého platí něco jiného, a aktivně s tím pracuje. Myslím, že ke kreativní knihovně rovněž patří aktivní rozhodnutí, respektive uvědomění si svých limitů, a tedy vytyčení cesty, území, kde je schopná a ochotná se pohybovat. Chci tím říct, že není úkolem (kreativní) knihovny stejnou měrou v jednom čase uspokojit potřeby všech na 100 %.

Jiří Pavlík (ÚVT UK v Praze): Kreativní knihovna v mých očích integruje do svých služeb nabídku e-knih zajímavých pro svou cílovou skupinu čtenářů, doplňuje navazující služby a upravuje stávající. V případě knihoven v České republice je to nabídka e-knih eReading.cz, Levná knihovna, Flexibooks, EBSCO, Proquest, Publi.cz, E-knihy do každé knihovny nebo nabídka e-knih dodávaných přímo nakladateli pro zpřístupnění v ebrary DASH! Kreativní knihovny integrují nabídku e-knih do svého katalogu nebo discovery systému, propagují ji v rámci novinek, na sociálních sítích, inzerují dostupnost ve volném výběru. Na místě v knihovně jsou dostupná rychlá internetová wi-fi připojení a pomoc od personálu knihovny při zaškolení k e-knihám. Knihovny nabízejí on-line registraci s on-line platbou registračního poplatku. Služby k e-knihám vyladují ve spolupráci s autory, nakladateli a poskytovateli e-knih. O zkušenosti a nejlepší postupy se dělí s ostatními knihovnami.

Richard Papík (ÚBK FPF SU v Opavě): Kreativní knihovna? Mohlo by to mít v mém uvažování dva významy. Jeden jako prostor či akce, které jsou mi nabízeny knihovnou v podobě skutečně tvořivé a lákavé. To má význam a dopady pro celé spektrum uživatelů – věkově bráno od dětí až po seniory. Ten druhý význam je osobní, myšlenkově intimní, kdy prostřednictvím bohatství dokumentů v knihovnách hledám vlastní inspirace. To je velmi pěkný, pocitově uklidňující a zároveň vzrušující stav, obvykle je pozitivní.

Foto archiv redakce a respondentů

Knihovnické strategie a koncepce ze zahraničí

Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 až 2015, která z pověření vlády ČR říká, kam mají knihovny směřovat, pomalu končí. Nad tvorbou nové koncepce se nyní zamýšlí Ústřední knihovnická rada, a proto je na čase nechat se inspirovat obdobnými strategickými dokumenty, kupříkladu ze zahraničí. Vedle celonárodních strategií a koncepcí, které nastiňují vývoj knihoven a veřejných knihovnických a informačních služeb v následujících letech, píše své koncepce městské knihovny, národní knihovny i místní knihovny sítě. Stále častěji se také objevují reporty informující o měnící se roli knihoven v 21. století. Příspěvek představuje několik příkladů z Velké Británie, Skotska a Austrálie, včetně dvou zpráv o současných trendech a novém poslání knihoven.

Výroční strategie Britské knihovny

Britská knihovna oslaví v roce 2023 významný milník své historie – 50. výročí působení v roli národní knihovny Velké Británie. Dokument *Living Knowledge: British Library 2015–2023*¹ představuje vizi knihovny, její snahu růst, inovovat a rozvíjet se v následujících osmi letech. Tematicky navazuje na předchozí strategii s názvem *British Library: Vision 2020*. Strategie je postavena na šesti stěžejních záměrech knihovny a vysvětluje, jak veřejné financování podporuje výzkum, kulturu, vzdělávání a ekonomickou prosperitu ku prospěchu nejen Spojeného království, ale i uživatelů a partnerů po celém světě. Mezi hlavní oblasti zájmu Britské knihovny v následujících letech patří péče o národní sbírky psaného i digitálního obsahu, podpora výzkumu, inovace a růst podnikání, kultura, vzdělání a mezinárodní spolupráce. Strategie vymezuje působení Britské knihovny v těchto oblastech a nastiňuje žádoucí vývoj. Ke

Obr. 1: Strategie Britské knihovny nastiňuje vývoj instituce pro následujících osm let

každému tématu jsou přiřazeny dvě až čtyři konkrétní strategické priority.

Strategie skotských veřejných knihoven

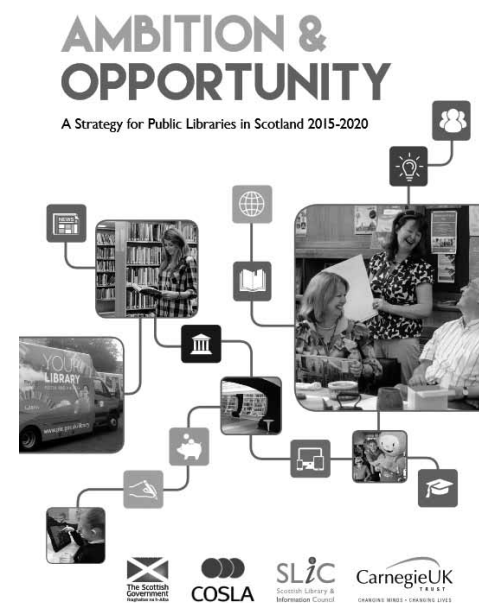
Skotská knihovnická a informační rada ve spolupráci s nadačním fondem The Carnegie UK Trust vydala v červnu 2015 novou strategii skotských veřejných knihoven pod názvem *Ambition and Opportunity: a Strategy for Public Libraries in Scotland 2015–2020*². Strategie byla postavena na základě velkého respektu, který Skotové k veřejným knihovnám chovají, a stanovuje doporučení pro všechny zainteresované strany – od skotské vlády přes místní

samosprávu, knihovnické služby, knihovníky až po vydavatele.

Někteří lidé nám řekli, že budoucnost knihoven spočívá ve fyzických knihách. Mají ale jen částečnou pravdu. Knihy budou i nadále důležitou součástí budoucnosti knihoven. Nicméně, podle našeho názoru je podstatné, že knihovny pomáhají přímo a kreativně podporovat cíl místní samosprávy – umožňují občanům a komunitám vzkvétat a růst.

Martyn Evans, předseda nadačního fondu The Carnegie UK Trust

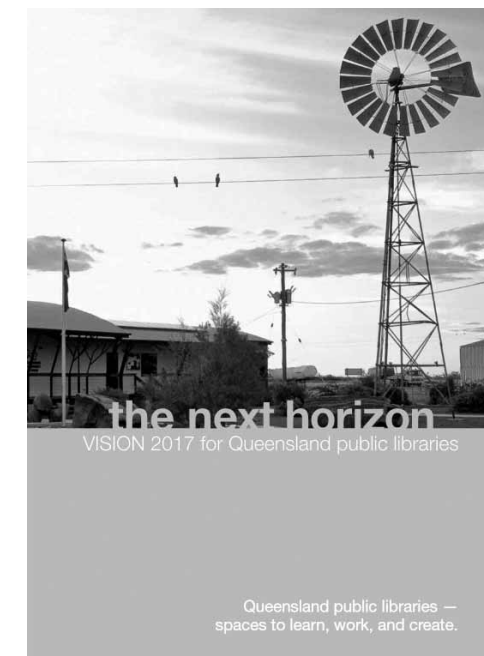
Koncepční přístup ke skotským veřejným knihovnám má svou vizi a misi. Samotný dokument je rozdělen do šesti strategických cílů, jež nastiňují klíčové oblasti rozvoje veřejných knihoven na následujících pět let. Mezi strategické oblasti, které knihovny podporují, patří čtenářství, gramotnost a vzdělávání, digitální inkluze, ekonomická prosperita, sociální prosperita, kultura a kreativita a vynikající veřejné služby. Každý z šesti strategických cílů obsahuje doporučení budoucího vývoje, relevantní národní výsledky a indikátory, kterými lze výsledky měřit, včetně případových studií ze skotských knihoven.

Obr. 2: Strategie skotských veřejných knihoven cílí nejenom na knihovníky

Vize queenslandských veřejných knihoven

Další příklad představuje vizi veřejných knihoven v australském státě Queensland. Strategické prohlášení s názvem *VISION 2017 for Queensland Public Libraries*³ a platností na léta 2013–2017 společně vydali Státní knihovna v Queenslandu, Asociace queenslandských veřejných knihoven a Asociace místní samosprávy v Queenslandu. Vize tematicky navazuje na předchozí dokument *Expanding Horizons 2008–2012*. Strategie zvažuje současné a očekávané trendy v oblasti knihoven a snaží se na

Obr. 3: Vize queenslandských veřejných knihoven do roku 2017

ně reagovat. Uznává, že prostředí knihoven zazije výrazné změny v poskytování služeb a způsobu, jakým budou nabízeny. Hlavní myšlenkou čtyř tematických okruhů je představit knihovny 21. století coby prostor k učení, práci a tvoření. Knihovna rovná se kreativní komunitní prostor, společenský konektor (fyzický i virtuální), trendsetter v oblasti technologií a v neposlední řadě inkubátor myšlenek, zna-

1 <http://www.bl.uk/britishlibrary/-/media/bl/global/projects/living-knowledge/documents/living-knowledge-the-british-library-2015-2023.pdf>
2 <http://scottishlibraries.org/wp-content/uploads/2015/01/Strategy.pdf>

3 http://www.plconnect.slq.qld.gov.au/_data/assets/pdf_file/0018/231408/Next-Horizon-Feb-2013.pdf

lostí a inovací. Každé z témat obsahuje také příklady dobré praxe v dané oblasti. Státní knihovna v Queenslandu dále vydala jako přílohu současné strategie samostatný dokument *VISION 2017: Learning Strategy*⁴, který představuje strategii profesního vzdělávání zaměstnanců ve veřejných knihovnách v Queenslandu. Jeho cílem je přispět k prosazení myšlenek strategie mezi pracovníky knihoven a zároveň identifikovat tři vzdělávací a rozvojové priority pro zaměstnance knihoven (vedení, inovace a library business management).

Aspenský dialog o veřejných knihovnách

Mezinárodní nezisková organizace Aspen Institute s podporou nadace Billa & Melindy Gatesových vydala ke konci roku 2014 report s názvem *Rising to the Challenge: Re-Envisioning Public Libraries*⁵, který se zabývá změnou vnímání veřejných knihoven v americké společnosti. Budoucnost knihoven v něm společně s profesionálními knihovníky zkoumají vládní stratégové, filantropové, pedagogové a technologičtí specialisté. Podle aspenského dokumentu spočívá role moderní veřejné knihovny ve třech klíčových oblastech – lidé, místo, platforma. Knihovna je centrem občanské angažovanosti, podporuje vytváření nových vztahů a posiluje lidský kapitál komunity, proto jsou lidé jedním z pilířů knihovny. Knihovna jako místo reprezentuje potenciál fyzického zázemí a příjemného prostoru určeného k celé škále aktivit (od čtení, učení a dorozumívání se až po setkávání nebo obchodování), ale také virtuální prostor – přístup k různým informacím a zdrojům, které knihovny nabízí. Role platformy radikálně přetváří denní aktivity knihovny a posouvá původní koncept „půjčovárny“ světového vědění

Knihovny musí být místem, kde se lidé mohou setkávat, spolupracovat a učit se digitálnímu vzdělávání. Veřejné knihovny se stávají platformou pro učení. Tvořivost a inovace otevírají knihovnám zcela novou cestu a pomáhají komunitám překonat ekonomické a sociální rozdíly.

Walter Isaacson, prezident a výkonný ředitel Aspen Institute

k nové vizi knihovny coby centra pro vzdělávání a propojení místní komunity.

Vedle samotného reportu naleznete na webových stránkách aspenského institutu také dvě případové studie s příklady dobré praxe amerických knihoven. První z nich se zaměřuje na knihovny a posilování vztahů v místní lokalitě (např. se školami, podnikateli, občanskými sdruženími či jinými knihovnami), druhá studie se soustředí na aplikace, projekty a iniciativy, díky nimž knihovny vytvářejí nové příležitosti pro učení a zapojení uživatelů.

Obr. 4: Aspenský dokument identifikuje nové role veřejných knihoven

IFLA Trend report

Mezinárodní federace knihovnických asociací (IFLA) uvedla v srpnu 2013 na Světovém knihovnickém a informačním kongresu v Singapuru dokument *Riding the Waves or Caught in the Tide: Insights from the IFLA Trend Report*⁶, který definuje pět trendů, jež budou klíčové pro další směřování knihoven. Report se zabývá zejména dlouhodobými změnami v in-

- 4 http://www.plconnect.slq.qld.gov.au/_data/assets/pdf_file/0009/267957/Learning-to-Lead-Vision-June-2014.pdf
- 5 <http://csreports.aspeninstitute.org/Dialogue-on-Public-Libraries/2014/report>
- 6 <http://trends.ifla.org/>

formačním prostředí, na které budou knihovny muset v blízké budoucnosti reagovat, a snaží se zasadit roli knihoven do stále se měnící společnosti. Mezi pět hlavních směrů, které ovlivňují informační společnost, řadí přístup k informacím a ke vzdělávání, otázky soukromí, občanskou angažovanost a transformaci obecně.

Nové technologie umožňují přístup ke stále většímu množství informací, na druhou stranu se mohou stát i bariérou a vyloučit ty, kteří je neumí využívat. Hranice mezi producenty

a uživateli informací se stírají, proto jsou otázky vlastnictví informací a jejich obsahu stále složitější. Šíření mobilních zařízení, díky nimž jsou lidé neustále připojeni, síťové senzory v domácích spotřebičích, 3D tisk nebo technologie automatického jazykového překladu proměňují globální informační ekonomiku. Jaké dopady bude mít tato situace na knihovny? Tyto a další otázky otevírá a snaží se zodpovědět IFLA Trend Report.

PAVLÍNA LONSKÁ pavlina.lonska@mlp.cz

Kdo jsou Noví informační profesionálové?

Na letošní konferenci KOKON (KOMunitní KONference Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze), která se konala 19. května v hlavní budově Filozofické fakulty na náměstí Jana Palacha, mohli její účastníci slyšet a v posterové podobě vidět prezentaci skupiny NIP – Noví informační profesionálové. Kdo jsou, jaké mají plány a kde se s novými informačními profesionály můžeme setkat? O tom jsme hovořili s Vladimírou Bendovou (VB) a Marií Kalátovou (MK) z Akademické knihovny Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Na konferenci zazněl mimo jiné postřeh, že častým problémem mladých knihovníků po několika letech v praxi je syndrom vyhoření. Proč si myslíte, že k němu dochází?

→ MK: Absolventi často dělají v knihovnách jednotvárnou práci bez vidiny pracovního postupu. A právě monotónní práce v knihovně většinu lidí odradí, a ti pak utíkají do jiných oborů.

→ VB: Pravděpodobně to nebude jen problém začínajících knihovníků, viz třeba Vorlův film *Kouř*. Možná to opravdu bude ten stereotyp, který vede ke ztrátě motivace a možná i k pocitu zbytečnosti a promarněného času. Strávili jsme pět let vysokoškolským studiem, máme zájem o dění v oboru, další vzdělávání a spoustu nápadů. V praxi se občas stane, že hlavní pracovní náplní absolventa v knihovně je pouhá katalogizace, která je – jak jistě všichni vědí – sice důležitá, ale stereotypní a na pozornost náročná. Ve škole a v odborné literatuře jsme studovali

aktuální trendy v knihovnictví, po nástupu do praxe zjistíte, že řada knihoven je z nejrůznějších důvodů nemůže nebo nechce aplikovat a není zde prostor k vlastní invenci. Nebo když už se snažíte něco nového prosadit, není to jednoduché, protože ničíte vyjeté koleje. A to nemluvíme o finančním ohodnocení knihovníků. Ale abych nebyla tak negativistická – našťastí je spousta knihoven, ve kterých mají knihovníci široké pole působnosti a prostor pro vlastní kreativitu. Ostatně i podpora Asociace knihoven vysokých škol při naší iniciativě o tom svědčí.

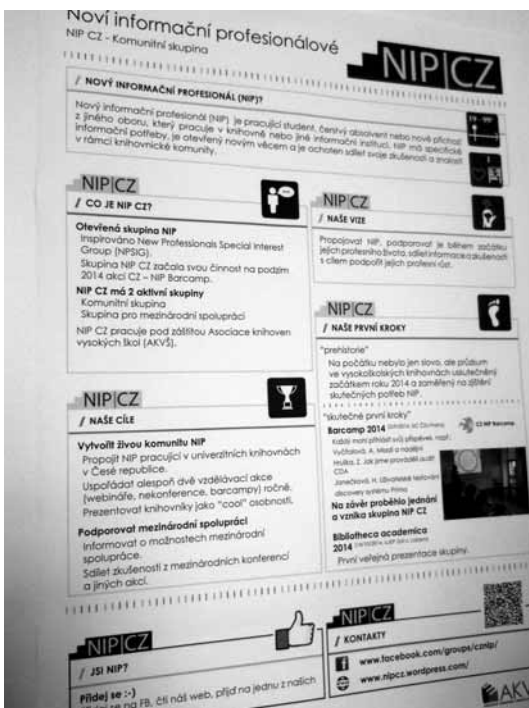

Foto Lenka Šimková

Prezentace NIP se ujala Kristýna Paulová

Jaké je podle vás další možné řešení?

→ MK: Zaujímout tyto lidi pro obor, ve kterém pracují. Nabídnout jim možnost dalšího vzdělávání a seberealizace. Například zapojením do naší skupiny mohou členové získat mnoho nových dovedností. Členové si mohou vyzkoušet, jaké to je napsat článek, přihlásit svůj příspěvek na konferenci a prezentovat se na ní. Dále si pak mohou vyzkoušet lektorování a přípravu různých akcí...

Naše profese se velmi rychle vyvíjí. V čem vidíte její budoucnost?

→ VB: Těžko říct. Myslím, že nás čekají ještě rychlejší změny informačních technologií, kterým se budeme muset přizpůsobovat, abychom

byli v této oblasti o krok napřed před našimi čtenáři. Knihovnictví také přebírá řadu metod a postupů z jiných oborů, jako je marketing, pedagogika, sociální vědy, ICT, nová média nebo třeba ekonomie, a musíme sledovat novinky, aby nám v knihovně neujel vlak.

Slovo *nový* vybízí k jakémusi porovnání se *starým*... Jak byste definovala „nového informačního profesionála“?

→ MK: Nový informační profesionál je čerstvý absolvent informačních studií, který právě nastupuje do praxe. Také to ale mohou být tzv. newcomers, tedy lidé, kteří do našeho oboru přišli z jiného oboru. Tito lidé chtějí získat nové kontakty v oboru, jsou ochotni se učit novým

věcem a chtějí je poznávat. Členové NIP CZ chtějí sdílet dobrou praxi a získávat nové zkušenosti v zahraničních i českých institucích.

Nový není podle nás opakem starého, ale je to nováček v oboru. Tento člověk má velké množství teoretických znalostí a potřebuje si vytvořit síť kontaktů ve svém oboru a získat praktické dovednosti. Absolventi totiž také velmi brzo zjistí, že teorie a praxe se velice liší.

S jakými konkrétními cíli a plány tedy seškupení NIP vzniklo?

→ VB: Skupina NIP CZ si při svém vzniku obecně určila, že chce aktivně působit v knihovnické komunitě, chce být vidět a slyšet, chce spolupracovat s podobnými skupinami v zahraničí a vytvářet zpětnou vazbu pro oborové školy. Na pracovní schůzce v prosinci 2014 jsme si stanovili konkrétní cíle v komunitní oblasti a rozdělili si mezi sebou úkoly.

V praxi to znamená, že chceme pořádat akce jako barcamp či workshopy, na kterých si nejen začínající knihovníci mohou vyměňovat zkušenosti, kontakty, sdílet své úspěchy či profesní problémy. Co se týče zahraniční spolupráce, jsme virtuálně ve spojení se slovenskými kolegy a kolegyně Anička Výchitalová navštívila IFLA Camp pořádaný IFLA's New Professionals Special Interest Group (NPSIG). Na sociálních sítích sledujeme, co podnikají podobně zaměřené skupiny v zahraničí.

Máte formálně danou strukturu?

→ VB: Skupina NIP CZ působí pod záštitou Asociace knihoven vysokých škol ČR, ale nemezuje se jen na knihovníky univerzitních knihoven. Prvotně jsme se snažili rozdělit se do tří skupin podle našich hlavních cílů. Měla vzniknout *komunitní skupina, skupina pro dia-*

log s oborovými školami a skupina pro mezinárodní aktivity. Skutečně aktivní je zatím pouze komunitní skupina.

Co nabízíte knihovnické komunitě jako takové, jak byste si představovali ideální spolupráci s ní?

→ MK: Jsme otevření pro jakoukoliv spolupráci. Naše motto je: „Chceme být přínosem, a ne hrozbou. Chceme pomáhat, a ne překážet.“ Jedním z našich cílů je navázat spolupráci s českými odbornými školami a usnadnit absolventům orientaci v oboru. Chceme dát mladým knihovníkům možnost získání odborných kontaktů a zkušeností.

Kde vás můžeme „vidět, slyšet, potkat“?

→ MK: V uplynulém roce jsme se zaměřili především na informování knihovnické komunity o vzniku naší skupiny. Naši členové se zúčastnili několika tuzemských i zahraničních konferencí. Jejich příspěvky z těchto konferencí a ostatní zajímavosti si můžete přečíst na našem blogu <https://nipcz.wordpress.com/> a Facebooku <https://www.facebook.com/groups/cznip/>.

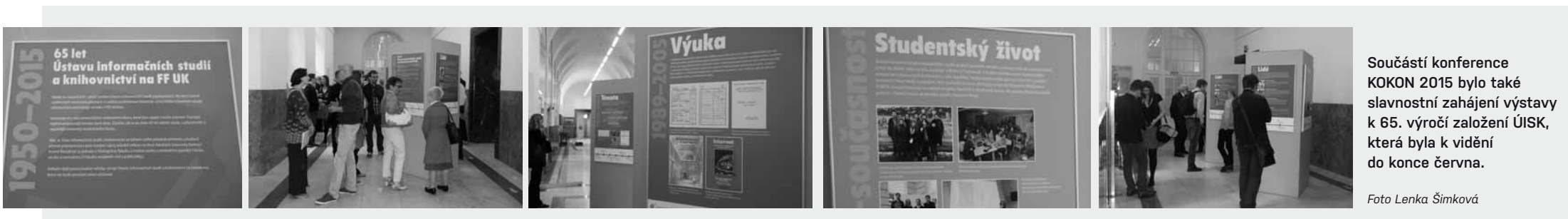
V současné době připravujeme druhý ročník Barcampu NIP, který se uskuteční v listopadu. NIP CZ bude mít také zastoupení na konferenci Bibliotheca Academica 2015.

Chtěly byste na závěr čtenářům Čtenáře něco vzkázat?

V listopadu se na vás těšíme na Barcampu NIP CZ! Sledujte nás na Facebooku a blogu. Napište nám, podělte se s námi o zkušenosti.

Děkuji za rozhovor.

Ptala se LENKA ŠIMKOVÁ

Součástí konference KOKON 2015 bylo také slavnostní zahájení výstavy k 65. výročí založení ÚISK, která byla k vidění do konce června.

Foto Lenka Šimková

Jak zaujmout teenagery

– TeenSpace v Městské knihovně Česká Třebová

Je to již více než dva roky, kdy jsme otevřeli oddělení pro teenagery, kterému říkáme TeenSpace. V tomto článku bychom vám chtěli přiblížit nejen okolnosti jeho vzniku, ale prezentovat i některé z aktivit, které v tomto prostoru nabízíme.

Na počátku celého nápadu byl vlastně požadavek ze strany samotné cílové skupiny. Stávající dětské oddělení plné nezbytných krtečků a dalších pohádkových bytostí bylo již zcela nevyhovující pro starší děti. Každý z nás si asi umí představit nebo i z vlastní zkušenosti ví, jak to vypadá, když v jednom malém prostoru tráví volný čas děti různých věkových kategorií: Maminka se stále otáčí po svém malém drobečkovi, aby ho někdo nepřislápnul. Děti mladšího školního věku pozorují své starší kamarády a odposlouchávají od nich chytlavá slůvka a skupinka náctiletých zase vyžaduje kousek svého soukromí... Ale co s tím? Jak toto vyřešit?

Přichází spásná myšlenka. Vytvořit oddělení pro teenagery. V přízemí máme přece sklad. Sice je plný knih, ale to nás nemůže zastavit. Původní zdánlivě neřešitelná situace se začíná měnit a následně se rozjíždí i akce. „Napumpovali“ jsme svaly, posháněli desítky „banánovek“ a začali stěhovat.

Soutěž: A protože na naše čtenáře myslíme neustále, dostali jsme při stěhování nápad. Vyhlásili jsme na Facebooku veřejnou soutěž: Kolik prázdných banánových krabic se vejde do našeho auta Renault Kangoo? Co myslíte?

... A pokračujeme dále. Šikovní řemeslníci nastříhali na míru kusy různě barevných koberečků a položili je na podlahu, další díly nalepili i na zdi. Architektka Lucie navrhla celé vnitřní vybavení tak, aby prostor již při vstupu náctiletým připomínal vytužený pokoj. Díky firmě, která vše uvedla do provozu, není vyrobený policový systém využíván jen pro knihy, ale zároveň i pro děti. Zdatnější si mohou vylézt po žebříku do vzniklých kójí mezi knihy a tam si jakkoliv dlouho lebedit – a ti, kteří zrovna nechťejí šplhat, si z jedné do další prolezou, protože kóje jsou propojené.

Vzniklý prostor dostal název TeenSpace. Není moc velký, ale je hezký a útulný. Zbývalo už jen domluvit, kdy nadejde ten očekávaný den. Slavnostní otevření za účasti zástupců městského úřadu proběhlo 14. 2. 2013.

Jak už z názvu vyplývá, je toto oddělení určeno hlavně pro mládež ve věku od 11 do 16 let, což samozřejmě nebrání mladším i starším nahlédnout, případně si vybrat knížku. Na začátku jsme pořídili šest počítačů (VISK 3), Xbox a několik molitanových sedáků k sezení. Pravda je, že posléze jsme zjistili, že se na nich nemusí jen sedět, ale dá se na nich dokonce i skákat, složit z nich gaučik, vyrobit bunkr a v neposlední řadě je použít jako štít při kohoutích zápasích. Jak víme, děti jsou velice vynalézavé.

Tvoříme pravidla

Kdo pracuje s dětmi, dá nám možná za pravdu, že je to práce často velice náročná. Mohou být hlučné, slova při konverzaci často volí bez rozmyslu. V počátcích fungování nového oddělení se některé z našich kolegyní služeb v něm děsily.

Před a po...

Vzájemné pouto mezi dospělým a adolescentem je velice křehké. Chceme být přátelští, získat si jejich důvěru, zachovat otevřenost a nějak výrazně je neomezovat. Na druhou stranu zde musíme udržovat jakýsi pořádek, aby zde trávili čas ti, kteří chtějí být na počítači či na xboxu, ale i ti, kdo chtějí svou volnou chvíli strávit s knížkou, v poklidu si číst – a vzájemně se přitom nerušit. Hledali jsme tedy hranice, které by vyhovovaly co největšímu počtu návštěvníků. Některá pravidla nebyla někdy přijata s úplným nadšením, ale nakonec to snad bylo ku prospěchu všech. Největší omezení se týkalo počítačů. Například když si Lojzík kontroloval zprávy na Facebooku, Vašík už ho zezadu dloubal do lopatky, ať pospíchá, že si chce zahrát tanky, než bude muset jít na odpolední trénink fotbalu. Začala diskuze, která ve většině případů k žádnému cíli nevedla.

Následný krok byl tedy na nás. Zvolili jsme k tomuto účelu software, který využívají internetové kavárny. Celý systém spočívá v tom, že z jednoho centrálního místa, v našem případě z obslužného pultu, můžeme vzdáleně ovládat provoz všech šesti počítačů, které jsou na tento hlavní server napojeny. V praxi to nyní funguje tak, že Lojzík požádá o spuštění počítače, my ho u pultu „odemkneme“ a od této doby mu běží čas, který vidí na své obrazovce. Dobu jsme omezili na půl hodiny a v momentě, kdy

přijde Vašík a všechny počítače jsou obsazené, vidí, kolik má kdo času a kdy přibližně přijde na řadu. Po ubělé půlhodině Lojzíkovi program končí, neboť se počítač automaticky vypne a uzamkne.

Tím odpadá jakékoliv dohadování. V případě, že žádný další zájemce momentálně není, přidáme Lojzíkovi další půlhodinu, aby si ještě stihl přečíst, kolik kamarádů „lajklo“ jeho příspěvek. Maximální doba za celý den je jedna hodina. Další výhodou tohoto systému je zasilání zpráv. Pokud Vašík boj s tanky prožívá tak silně, že je příliš hlučný a navíc si ještě uleví silnějšími výrazy, nemusíme ho napomínat a karát před ostatními. Ze svého počítače odešleme zprávu, že svým chováním již překročil únosnou mez, a on si tuto informaci přečte na své obrazovce.

Velkým lákadlem je Xbox

Ke snížení hladiny hluku výrazně přispělo také zakoupení sluchátek.

Velkým lákadlem byl Xbox s Kinectem. V té době už bylo několik rodin, které si tuto hračku domů zakoupily, ale převážná většina dětí o něm spíše jen snila. Nás těšilo jejich nadšení, když otevřely dveře a zvolaly: „Jé hele, je tady xbox.“ Nakoupili jsme hry různého zaměření: taneční, sportovní i dobrodružné. Později jsme přikupovali další. Některé na trénování postřehu, na přemýšlení i hry se známými televizními postavami. Jediné, čemu jsme se úmyslně vyhýbali, byly hry bojovné a válečné, neboť těch je na počítačích až až. Nyní jsme celkem slušně vybaveni, protože máme kolem 20 her. Aby se dostalo na všechny, zavedli jsme si pořadník a po půlhodině strávené při hře se děti střídají.

Už je možná na čase prozradit vám, kolik se vešlo do auta banánových krabic. Pokud jste dočetli až sem, vězte, že jsme naložili 34 kusů. Byli jste někde poblíž?

Herní odpoledne a dny bez počítačů

Naše očekávání se splnila. Máme prostor, kde mohou teenageři trávit svůj čas a kde se cítí bezpečně a příjemně. My ale nechceme jen tak zahálet, proto vymýšlíme další aktivity, které mohou přilákat i nové návštěvníky. K některým odpoledním akcím využíváme již zmíněný xbox. První byla soutěž v tancování. Pojmenovali jsme ji *Dance battle* a děti po dvojicích opakovaly taneční kreace z obrazovky. Ten, kdo se nejlépe shodoval s tanečnickem, získával body. A jestli vás teď napadlo, že je tato akce spíše pro děvčata, mylíte se. My jsme právě naopak měli více kluků. Takto jsme pokračovali i nadále, jen jsme vždy vybírali jiný typ hry.

Samozřejmě ne všechna akční odpoledne trávíme s xboxem. Jedenkrát až dvakrát do měsíce probíhají tzv. off-line days, dny bez počítačů. Tehdy je prostor věnován mladým, kteří si chtějí v klidu posedět, popovídat si nebo číst. Někdy jim ho zpestříme herním odpolednem se stolními hrami. Také jsme si lámali hlavy nad hlavolamy, gumičkovali jsme nebo si proměnili místnost v kasino a užili si odpoledne s „hazardem“.

V knihovně hrajeme i poker

Rádi bychom vám teď přiblížili jeden z větších projektů, který jsme úspěšně spustili pro tuto věkovou kategorii. Jedná se o technicky zaměřený projekt s názvem *Sestav si a naprogramuj svého robota*, o který se staral a nyní jej popíše můj kolega.

Robot

Pracovali jsme se stavebnicí Lego Mindstorm EV3, která umožňuje vytvářet jednoduché i složitější robotické konstrukce. Náš záměr byl jednoduchý: přiblížit dětem, jak v praxi funguje týmová práce, jak probíhá vývoj konstrukce a výroba funkčního zařízení. Děti byly rozděleny na určité posty, aby si představily a zároveň vyzkoušely, jak by mohl fungovat provoz v některé z větších firem. Vše bylo vedeno zábavnou formou a vždy byl stanovený jeden teamleader, dva konstruktéři a dva plánovači. Na těchto pozicích se děti v určitých intervalech střídaly, aby si každý vyzkoušel všechny posty. A věřte, že všichni se v nějaké pozici sami bez zásahu někoho jiného našli. Dokonce jsme při tomto silně chlapeckém zaměření měli i zastoupení opačného pohlaví.

Na začátku kurzu děti postupovaly podle návodů z oficiálních stránek Lega, aby se seznámily s principem stavění a vyzkoušely pevnost konstrukce. Důležité bylo také pochopit, že není jedno, kam se dané pohyblivé součástky zapojí, a že samotný motorek sám o sobě prostě robotem nepohne. A jak to všechno zvládly? Přibližně po šesti kurzech nás udivilo, jak se děti dokázaly adaptovat – že už nestaví jen nemotornou stavebnici, ale že tvoří robota, který dokáže plnit jejich příkazy a úkoly.

Po zvládnutí konstrukce jsme se vrhli na čistě programovatelnou část, která probíhala také díky programu z Lega, sestavenému přímo pro tento typ konstrukcí. Nejednalo se o klasické programování, jak ho známe dnes, ale o grafické prostředí, kde se děti učily, jak lze postupně tvořit dané příkazy, které byly velmi hezky zpracované. Po chvíli se děti naučily využívat skoro všechny funkce, jež daný program nabízel. Postupně tedy plnily určité úkoly, zkoušely si stavět různé verze předpřipravených konstrukcí a poté jim vdechnout život za pomoci programování.

Na závěr kurzu přišla velká zkouška. Odhodili jsme návody a nechali děti stavět samy. Ze začátku se zdálo, že jsou poněkud zmatené, že budou potřebovat trochu popostrčit, aby se k něčemu dostaly. Nakonec se ale rozjely a až s údivem jsme sledovali, jak začaly tvořit svého prvního vlastního robota. Nejdříve si udělaly koncept, který si nakreslily podle svého úsudku, poté začaly tvořit konstrukci a za tři hodiny měly hotového funkčního robota. Vykazoval sice drobné nedostatky, ale z jedenácti úkolů připravených pro závěrečný test jich sedm úspěšně splnil.

Tento projekt byl zaměřen spíše na elektrotechniku a programování, ale děti se v něm naučily

i naprosto jiné věci, jako například pracovat a spolupracovat v kolektivu, důvěřovat vlastním schopnostem, respektovat ostatní – a co je nejdůležitější, že „větší počet hlav je chytřejší než jedinec sám“.

Byli jsme až překvapení, jakou zábavnou formou tento kroužek probíhal, a od září jsme jej znovu otevřeli. Zajímavostí je, že když k nám děti přišly na první kurz, šly doslova separovaně – a nakonec odcházely jako jedna skupinka přátel. Z toho vyplývá, že do knihovny nemusí člověk přijít jen proto, aby si půjčil knížku, ale že knihovna jako taková je i výborné místo pro seznámení. Náš koutek pro „pubertáky“ je toho zářným příkladem.

Foto René Jansa

Pokud bych si mohl dovolit svůj osobní názor: Když jsem začínal na TeenSpacu pracovat, byl jsem zaskočen, jak rychle se děti samy seznamují. Nejde teď jen o to, že jsou odděleny od těch úplně nejmenších, ale že mají čas, svůj prostor – a rádi se k nám vracejí. Ať už kvůli zájmu o aktivity, které pro ně připravujeme, nebo možnosti zahrát si s kamarády nějakou hru na počítačích, poskakovat u xboxu a snažit se porazit svého kamaráda nebo kamarádky v nějaké z množství interaktivních her, které jsou k dispozici.

Jsmo rádi, že jsme tehdy nápad dostali. Pokud máte stejný, rozhodně se přimlouváme za jeho realizaci. A pokud snad chcete načerpat inspiraci od nás přímo na místě nebo se nás na cokoliv zeptat, napište nám.

LENKA ŠMÍDOVÁ

lenka.smidova@ceska-trebova.cz

ZDENĚK LENÍČEK

zdenek.lenicek@ceska-trebova.cz

Foto archiv knihovny

UPCYCLING aneb Nové příležitosti pro věci bez šance

Mnohé knihovny kromě vykonávání klasické knihovnické činnosti působí též jako kulturní a komunitní centrum. Jsou zde pořádány výstavy, besedy a mnohé další aktivity obohacující kulturní program pro obyvatele – hlavně v obcích, kde takové kulturní vyžití chybí. V prostorách knihoven se konají výtvarné kroužky pro děti různých věkových kategorií i kurzy pro dospělé. Návštěvníky

lákají kroužky zaměřené na řemeslnou tvorbu nebo též výtvarné dílny, ať už pravidelné, či jednotlivé, zaměřené například na výzdobu podle různých ročních období a svátků.

Knihovny se většinou musí vypořádávat s velmi nízkým rozpočtem na materiál i lektory. Jen některé umí využívat možnosti grantů. Ve velké míře jsou kroužky vedeny tvořivými knihovnicemi. Má-li knihovna možnost, zaměstná výtvarníka. Ať už je to jakkoli, neustále se hledají cesty, jak a kde získat pro činnost kroužků levnější mate-

riál, ale tak, aby byly zachovány výtvarné cíle a plány kroužků.

Kroužky bývají většinou placené. Bývá to však spíše symbolická částka. Zde může pomoci koutek určený pro sbírku vhodného recyklovatelného

materiálu. A nemusí se plnit jen nepotřebnými ruličkami od toaletního papíru či papírových kuchyňských utěrek. Lidé se občas zbavují kvalitního materiálu, který již pro ně není nezbytný. Jen to vhodným způsobem naznačit...

Možnosti, jak využít recyklovatelný materiál, jsou neomezené. To bylo jedním z důvodů, proč jsem v loňském roce vyzvala členky našeho Klubu tvořivých knihovníků SKIP, aby se pustily do tvorby z materiálů, které již dosloužily svému původnímu účelu. Klub sdružuje tvořivé knihovnice, převážně s výtvarnými koníčky a zájmem o ruční práci (o dalších činnostech klubu též v čísle 7/8 z roku 2014). Občas pořádá přehlídky prací svých členek – knihovnic. Mnohé členky Klubu působí právě v knihovnách jako lektorky výtvarných

1 Markéta Dubnová: Motýl (kartony od vajec). Foto Alena Volková Balvínová

2 Andrea Beranová: Stříbrný vítr (tetrapakové obaly od mléka), originál na výšku. Foto autorka

3 Kristýna Rolincová: Na louce (novinový papír, vlna, ruličky od toaletního papíru, zbytková kůže). Foto autorka

4 Alena Volková Balvínová: Krajina v podhůří (korkové zátky, lepidlo). Foto autorka

kurzů a případně se spolupodílí na výzdobě knihovny. Výsledky aktivit byly překvapivě vkusné a velice nápadité, a tak naše tvorba vyvrcholila výstavou, která se konala od konce května do konce června v prostorách Knihovny JABOK pod názvem *UPCYCLING aneb nové příležitosti pro věci bez šance*. Výstava měla pro svůj úspěch i pokračování – v průběhu letních měsíců byla nainstalována v prostorách Magistrátu hl. m. Prahy (ve Škodově paláci v Jungmannově ulici) pod patronátem Odboru pro životní prostředí. Celá vý-

stava byla doprovázena krátkými komentáři a zamýšlenými na téma upcycling. V českém a anglickém jazyce komentáře napsali studenti Jaboku – VOŠ sociálně pedagogické a teologické.

Kdo neměl to štěstí výstavu zhlédnout, může na několika fotografiích vidět alespoň část z nepřeberného množství nápadů, jak tvořit z materiálů a předmětů, které již nemají šanci sloužit svému účelu.

ALENA VOLKOVÁ BALVÍNOVÁ

balbal@seznam.cz

Ohlédnutí za horkým knihovnickým létem

Parné letní dny jsou za námi a lenošení v trávě u bazénu také. Jak půvabné se nám ty chvíle volna ve vzpomínkách zdají! Ovšem když už jsme u toho vzpomínání, připomeňme si malé výročí. Už celý rok mohla plzeňská veřejnost využívat spolupráce vedení Bazénu Slovany a Knihovny města Plzně. První z organizací nabízí svým návštěvníkům tradičně příjemné prostředí ke sportovnímu a rekreačnímu vyžití, druhá jim pobyt zde zpestřuje možností lákavého čtení. Na dosah opalovacích lehátek u bazénu slouží knihov-

nička. Poskytuje k volnému půjčování letní románky, severské krimi i čtivé časopisy. Z fondu Knihovny města Plzně je sice vyřadila pravidelná aktualizace, ale zde si své fanoušky ještě nacházejí. Navíc tento čtenářský koutek propaguje ostatní knihovnické služby a láká plavce i neplavce do klasických půjčoven KMP. Myslím, že právě teď, když vítr fouká ze strniště, mnozí rádi vymění lehátka u studené vody za měkká křesla v našich čítárnách.

MARTINA KOŽÍŠEK OUŘADOVÁ

ouradova@plzen.eu

Foto Vladimír Kožíšek

Ústecká knihovna slaví sedmdesátiny

Narozeniny Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem připadnou na polovinu listopadu. Tato instituce je již čtvrt století spojena se jménem jejího ředitele, knihovníka, aktivního člena několika knihovnických sdružení a významné osobnosti Ústeckého kraje. Rádi bychom se spolu s ním vydali zpět historií knihovny i nahlédli do její budoucnosti.

Knihovnictví v Ústí nad Labem má dlouholetou tradici. Již v roce 1896 byla ústecké veřejnosti zpřístupněna stovsazková knihovna Svazu Němců severozápadních Čech. Knihovna byla posléze převedena do správy města jako lidová knihovna a čítárna města Ústí nad Labem. Od roku 1912 sídlila ústecká německá knihovna v moderní budově na dnešním Lidickém náměstí.

Knihovna byla docela komfortní, měla i přednáškový či koncertní sál pro pět set lidí. Protože byla během náletů v dubnu 1945 poničena, po válce získala (nyní již jako česká) náhradní prostory v ulici Prokopa Diviše. Pro veřejnost se slavnostně otevřela 16. listopadu 1945, tehdy s fondem 4050 svazků českých, ale i německých knih. Na starost jí dostal dr. František Hejl a stal se tak prvním ředitelem ústecké knihovny. Po celém roce se stěhovala do bývalé Foustkovy kavárny a cukrárny na Revoluční třídě. Své stálé sídlo ale získala až v roce 1948, a to ve vile po C. H. Wolfrumovi v ul. Velká Hradební 49. Nesla název *Ústřední knihovna města Ústí nad Labem*. Vybíralo se v ní zápisné 10 Kčs a za jeden svazek beletrie, půjčené na tři týdny, se platila 1 Kčs. Tehdy si chodilo půjčovat tři tisíce čtenářů.

Po desetiletém působení se změnil název na *Městskou knihovnu Maxima Gorkého*. Od dubna 1979 nesla název *Státní vědecká knihovna Maxima Gorkého*. Po zřizovateli Severočeském krajském národním výboru a Ministerstvu kultury ČR se od července 2001 stal novým zřizovatelem knihovny Ústecký kraj. Záhy přejmenoval ústeckou knihovnu na *Severočeskou vědeckou knihovnu*. Jak uvedl na tiskové konferenci její nynější

SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA ÚSTÍ NAD LABEM

ředitel Ing. Aleš Brožek, fond knihovny se za 70 let zestonásobil, mnohonásobně se zvýšila i její návštěvnost. Knihovna nyní pečuje o více jak 819 000 dokumentů a průkazku k jejímu užívání vlastní téměř 12 000 obyvatel Ústeckého kraje.

V listopadu 2015 vyvrcholí oslavy 70 let ústecké knihovny. Maskotem oslav knihovny se stala loutka knihovníka, která provází každou akci k sedmdesátému výročí.

→ Pane řediteli, pojďte spolu částečně vstoupit do historie a nahlédnout do budoucnosti ústecké knihovny. Čeho si z historie ústecké knihovny považujete nejvíce?

Těch mezníků byla řada. Rok 1948, kdy jsme se stěhovali do Velké Hradební, rok 1951, kdy jsme se poprvé stali krajskou knihovnou, či rok 1979, kdy jsme se stali státní vědeckou knihovnou a začali jsme dostávat povinné výtisky. Patří mezi ně i rok 1974, kdy byl zpracován nový statut knihovny, v němž je definována krajská ústřední funkce knihovny.

→ Co to v tu dobu pro knihovnu znamenalo?

Do souladu se statutem se tak dostaly činnosti, které knihovna vykonávala pro všechny velké

Foto archiv knihovny

Z akce Čtení s tátou netátou
– Antonín Krátký

knihovny v kraji (včetně liberecké), jako bylo vydávání metodických materiálů, tisk katalogizačních lístků apod.

→ Rok 1981 byl výhodný pro čtenáře. Knihovna vydala nový výpůjční řád, kterým zrušila vybírání základních čtenářských poplatků. Myslíte si, že by se to někdy mohlo zopakovat?

Ta doba se už asi opakovat nebude, i když bych si to přál. Tehdy byl vstup zdarma i do galerií a muzeí, za prohlídku hradů a zámků se vybíralo jen symbolické vstupné. Naštěstí se stále neplatí za vstup do archivů, i když se obávám, že i to se časem změní. Na druhou stranu platí, že toho, co je zdarma, si většina lidí moc neváží. Asi to platí ale jen pro určité země, v britských státem řízených kulturních institucích se stále neplatí.

→ Tehdy nově postavené přístavbě knihovny v ulici Velká Hradební 49 bude v září 2016 již dvacet let. Jaký přínos pro čtenáře mělo rozšíření vědecké části?

Díky přístavbě jsme mohli vybudovat relativně velkou všeobecnou studovnu a ve studovně ča-

sopisů vyložit řadu atraktivních titulů. Na fond ústecké knihovny mělo pozitivní dopad přiznání práva na příjem povinných výtisků českých a slovenských knih a českých periodik v červenci 1979. Díky tomu jsme se dostali k velkému množství titulů, které jsme si dříve nemohli dovolit nakoupit. Zejména narostl počet publikací ve slovenštině, takže mezi cizojazyčnými jsou za angličtinou a němčinou na třetím místě. Potřebovali jsme, aby se o nich dozvěděli čtenáři nejen z katalogů, ale aby byly vystaveny ve volném výběru.

→ V červnu roku 1990 knihovna převzala budovu bývalého Domu družby (vila postavená ústeckým podnikatelem Hansem Weinmannem na přelomu 20. a 30. let dvacátého století), sídlící v tehdejší Vladimírské, nyní Churchillově ulici. Myslíte si, že čtenářům ústecké knihovny rozšíření služeb do dvou budov pomohlo?

Knihovna měla do roku 1990 všechna oddělení s výjimkou oddělení pro děti a mládež (pro toto oddělení byly vyprojektovány místnosti v Odborovém domě kultury pracujících) umístěna v relativně malé vile. Půjčovárna beletrie i odborné literatury tak probíhalo ve stísněných prostorách jednoho oddělení. Po získání Domu družby jsme mohli realizovat „rozluku“ fondu, v nynější Churchillově ulici vybudovat velkou půjčovnu beletrie a populární literatury, přestěhovat do ní hudební a dětské oddělení. Nakonec se nám podařilo vytvořit na půdě velkou přednáškovou místnost a další místnosti pro tzv. Britské centrum (nyní oddělení anglické literatury). Takže bychom určitě neměli litovat převzetí další budovy před čtvrtstoletím, i když to znamená, že čtenáři i zaměstnanci ztrácejí čas přecházením z jedné vily do druhé.

→ Více než šest let čeká ústecká knihovna na finanční prostředky, aby mohla zahájit rekonstrukci třetí budovy knihovny v ulici Na Schodech. Měla by tam stát Evropská knihovna. Co tam na čtenáře bude čekat a jaký přínos to bude mít pro knihovnu?

Od *Evropské knihovny* si slibuji, že se zkrátí doba od objednání publikace ze skladu do doručení na stůl čtenáře. Součástí *Evropské knihovny* se má totiž stát i depozitář s kapacitou 400 000 svazků. Navíc budeme moci vybudovat cizojazyčné oddělení, které se nám zatím nikam nevejde.

→ Vila po C. H. Wolfrumovi ve Velké Hradební se stane konečně majetkem Krajského úřadu Ústeckého kraje. Pomalu se připravuje záměr na rekonstrukci. Jaké vízi rekonstrukce byste dal přednost?

Carl Hermann Wolfrum se pustil do stavby vily v roce 1914, kdy dosavadní dům pro něho, manželku a pět dětí už byl nedostatečný. Bylo to na začátku války, manželka se chystala porodit šesté dítě a ke stavbě manžela přemluvila. Nakonec vznikla architektonicky hezky řešená vila. Rekonstrukce by jí měla vrátit její původní krásu, která od roku 1945, kdy vilu museli její němečtí majitelé opustit, dost vybledla.

→ Fond v dětském oddělení je nyní obohacen o čipy RFID, které pomáhají nejen knihovníkům k ochraně knižního fondu, ale i čtenářům k urychlení vracení a půjčování dokumentů. Uvažujete i o dalším rozšíření tohoto zařízení do ostatních výpůjčních oddělení?

Zavedení RFID v dětském oddělení je první etapou modernizace knihovnických procesů v naší knihovně. Na chodu dětského oddělení si chceme ově-

řit, jak je zvolená technologie RFID funkční. Pokud přispěje k zlepšení služeb a budeme mít dost finančních prostředků, rozšíříme ji i do dalších oddělení.

→ Elektronická podoba knihy, čtečky e-knih, mluvené slovo na CD či DVD... Přežije papírová podoba knihy tato zařízení? Nebo se bude vydávat více bibliofilii pro sběratele knih?

Věřím, že paralelně s e-knihami budou vycházet papírové knihy ještě řadu let. Uznávám však, že elektronické knihy a čtečky mají oproti knihám některé výhody. Pokud tedy zaniknou, nahradí je jiný konkurent papírových knih.

→ Pane řediteli, co byste ještě dodal k budoucnosti ústecké knihovny?

Rád bych, aby její přeměna v místo, kde se setkávají všechny generace, tráví zde volný čas, vzdělávají se a společně zažívají hezké chvíle, probíhala ještě rychleji než dosud.

Ptala se IVA OPRAVILOVÁ
opravilova@svkul.cz

Strašidelný příběh o hledání domova

Shirley Jacksonová: *Dům Na Kopci*. Překlad Anna Urbanová. Praha: Argo, 2015. 248 stran.

Americká spisovatelka Shirley Jacksonová (1916 až 1965) patřila k autorům, kteří jsou sice nedílně spjati s konkrétním literárním žánrem – v tomto případě fantasticky laděným hororem, avšak pro své kvality se dočkali uznání i za hranicemi dotyčné oblasti. Čeští čtenáři se dosud mohli setkat pouze s několika jejími povídkami, otisknými v různých antologiích (včetně autorčiny nejzná-

mější prózy *Loterie – The Lottery*, 1948), k nimž nyní přibyl oceňovaný román *Dům Na Kopci* (*The Haunting of Hill House*, 1959) v překladu Anny Urbanové. Strašidelný příběh, který se krátce po svém prvním vydání dočkal zdařilého filmového zpracování (snímek *Strašení – The Haunting* natočil v roce 1963 režisér Robert Wise, roku 1999 pak vznikl jeho nepřilíš povedený remake), vydalo

v poutavě grafické úpravě Pavla Růta a s příhodně laděnými černobílými ilustracemi Martiny Nožičkové nakladatelství Argo.

Do venkovského sídla s nevalnou pověstí Hill House, jemuž se přezdívá dům Na Kopci, přijíždí nesourodá čtveřice hrdinů – synovec jeho současné majitelky Luke, zakřiknutá Eleanor, neposedná Theodora a iniciátor celé sešlosti doktor Montague (snad odkaz na jednoho ze zakladatelů duchařských příběhů, anglického spisovatele M. [Montague] R. Jamese?), který je veden touhou sepsat studii „o příčinách a projevech nadpřirozených jevů v domě běžně označovaném jako strašidelný“. Doktor a jeho společníci – k nimž se posléze přidá spiritismu holdující paní Montagueová s přítelem a pomocníkem Arthurem – se záhy vskutku stávají svědky četných nevysvětlitelných úkazů, jež v minulosti učinily dům s pohnutou historií tak nechvalně proslulým („Hill House, sám nepřítel, se vypínal oproti okolním kopcům a svou temnotu držel uvnitř; stál takto osmdesát let a dalších osmdesát stát může“).

Přestože samotný topos strašidelného domu se v literatuře objevil již mnohem dříve, byl to právě tento román Shirley Jacksonové, jenž inspiroval celou řadu autorů a dal vzniknout nejednomu uměleckému dílu (připomeňme alespoň třídílnou televizní minisérii s obdobnou zápletkou *Dům v růžích*, k níž napsal scénář Stephen King). *Dům Na Kopci* ovšem mnohé tematicky příbuzné prózy převyšuje vytříbeným stylem, který z tohoto na první pohled ryze žánrového románu činí svébytné literární dílo s poutavou zápletkou, barvitými popisy a pečlivě vykreslenými postavami, v němž vedle kýženého napětí nechybí ani humor a jehož interpretace není právě snadným úkolem. O tom se čtenář může přesvědčit v poměrně obsáhlém doslovu americké literární publicistky Laury Millerové, která román Shirley Jacksonové řadí k psychologické duchařské próze coby subžánru gotického hororu a spatřuje v něm pokračovatele ponurých příběhů Henryho Jamese, zvláště pak jeho slavné novely *Utažení šroubu*.

Tradičním námětem podobných próz je podle Millerové otázka lidské identity, případně její rozklad – šílenství. V *Domě Na Kopci* je v tomto ohledu klíčovou postavou Eleanor, hlavní hrdinka celého románu, z jejíž perspektivy jsou vyličené

události nahlíženy a které je opakovaně propůjčována funkce (čím dál méně spolehlivé) vypravěčky příběhu. To ona se stává ústřední figurou (obětí? služebnicí? vyslankyní? – na to kniha nedává jednoznačnou odpověď) prokletého domu v napínavém duelu s novými nájemníky. Zmíněná obtížnost či spíše nejednoznačnost interpretace románu pak podle Millerové vyplývá z faktu, že za symbolický motiv strašidelného sídla lze dosadit takřka cokoliv (snad vyjma sexuality, jejíž tematizaci se prý Jacksonová vyhýbala): ženské tělo, rodinu, lidskou duši aj.

Autorka mistrně vykresluje Eleanorinu komplikovanou povahu, ovlivněnou do značné míry jejím nelehkým životním údělem (péče o nemocnou matku a její smrt, problematický vztah se sestrou), hrdinčin sklon k fantaziování a potlačování hněvu („na matku, na sestru, na život, na sebe samu,“ vypočítává následně Millerová). A také Eleanoriny proměnlivé vztahy se zbylými postavami, zejména pak s Theodorou, která je do značné míry jejím protipólem – od počátečního obdivu až po konečnou nenávisť. Především si však Jacksonová skvěle poradila s nelehkým úkolem zobrazit postupné sblížení své hrdinky s obávaným domem, v němž se odráží její minulost i budoucnost a z něhož pramení stupňující se Eleanorin i čtenářův neklid (Millerová hovoří dokonce o „vleklé, lepkavé hrůze“, což je však trochu přehnané).

Vydání románu *Dům Na Kopci* je třeba kvitovat s povděkem hned z dvojího důvodu. Jednak se český čtenář konečně může seznámit s klasickým dílem literární fantastiky, jehož vliv prozrazují četné další – dnes mnohem známější – knihy nebo filmy. A jednak se nám zásluhou doprovodné studie Laury Millerové vůbec poprvé nabízí příležitost blíže poznat zajímavou spisovatelku, která je počítána mezi nejkultivovanější autory hrůzostrašné literatury a jejíž tvorba byla ve své době vysoce ceněna jak čtenáři, tak kritikou. A tak nezbyvá než doufat, že se Shirley Jacksonové a jejímu románu u nás dostane zasloužené pozornosti a záslužné vydání *Domu Na Kopci* budou v dohledné době následovat překlady dalších jejích děl, kupříkladu oceňovaného románu *We Have Always Lived in the Castle* z roku 1962.

Po švýcarských knihovnách

Sdružení knihoven ČR již tradičně pořádá studijní cesty do zahraničí, jejichž účelem je získat inspiraci, zkušenosti a kontakty – zkrátka rozšířit si obzory. A v tom lepším případě pak něco z toho přenést do naší praxe. V minulých letech tak měli kolegové možnost navštívit knihovny například v sousedním Rakousku či Itálii. My se nyní vydáme hlavně po těch švýcarských.

Naše studijní cesta (2.–4. června 2015) začala návštěvou největší univerzitní knihovny v Bavorsku – **Univerzitní knihovny v Regensburgu**, založené teprve v roce 1964. Knihovna je součástí univerzitního kampusu, který je sice tvořen stavbami z betonu a skla, ale díky okolní bohaté zeleni (včetně jezírka) nepůsobí nepřívětivým dojmem.

Prostranství před regensburskou knihovnou

Zaměstnanci knihovny se mimo jiné věnují vývoji inovativních služeb. Z Regensburgu pochází u nás známá databáze elektronických časopisů EZB. Knihovna také zabezpečuje dohled nad publikačním serverem univerzity a poskytuje k němu podporu. Prvořadá péče však pochopitelně patří čtenářům: knihovna jim nabízí prostředí vhodné pro studium, samozřejmě jsou tzv. týmové studovny, bezplatné samoobslužné skenování, digitalizace na objednávku (Ebooks on Demand), nabídka informačních služeb oborových specialistů nebo velkorysá otevírací doba, včetně sobot a nedělí. Knihovna s přibližně 200 zaměstnanci je otev-

řena i veřejnosti, pro studenty univerzity jsou její služby bezplatné.

Uživatelé regensburské univerzitní knihovny mají přístup k 3,6 milionům médií, z toho je 1,6 milionu jednotek určených k prezenčnímu studiu, které mohou nalézt ve studovnách. K řazení fondu není používáno MDT ani Deweyho třídění – v Regensburgu byl vyvinut vlastní systém RVK: Regensburger Verbundklassifikation¹, který je dnes na německých univerzitách nejpopulárnější. On-line katalog knihoven² zahrnuje také fondy jiných knihoven v Regensburgu. Za rok se zde uskuteční průměrně 580 000 absenčních výpůjček. Kromě knih obsahují fondy 8400 tištěných a 35 000 elektronických titulů časopisů a uživatelé mohou čerpat ze 400 oborových databází, dostupných přes přehledné rozhraní informačního systému DBIS.

Univerzitní knihovna má přibližně 40 000 registrovaných uživatelů. Roční návštěvnost ve 13 studovnách umístěných v blízkosti jednotlivých fakult činí tři miliony. Celkem zde čtenáři mohou využít působivých 3500 studijních míst, z nichž většina překvapivě není vybavena elektrickým či síťovým rozvodem. Dvě studovny jsou skutečně rozlehlé – v centrálních částech je symetricky umístěno cca 100 stolů. Vstup do každé studovny kontroluje knihovník. V prostoru před vstupem stojí samoobslužné kopírovací stroje a kontrolní brána. Uživatelé zde musejí odkládat své batohy či tašky, k čemuž mohou využít zamykatelné skříňky nebo jednoduché odkládací boxy. Co se týče vnášení jídla a tekutin, povoleny jsou pouze uzavíratelné láhve.

Kavárna i relaxační zóny jsou umístěny v rozlehlých prostorech mimo studovny a uživatelé je rádi využívají k propojování svých osobních a profesionálních zájmů. Také díky tomu jsou ve studovnách dodržována pravidla ochrany fondu a studijní klid.

Prostorné studovny tou dobou již zely prázdnotou

Součástí knihovny je i druhé největší digitalizační centrum v Německu (prvenství patří Mnichovu). Studenti a vyučující si zde mohou nechat digitalizovat téměř jakýkoliv druh médií (knihy, mapy, fotografie, mikrofilmy, audiovizuální díla). V uzavřených skladech jsme mohli obdivovat kromě elektrifikovaných kompaktních regálů zejména tzv. telelift – systém kolejnic se závěsnými vozíky pro automatickou přepravu knih ze skladu k výdeji a zpět.

Obecní a školní knihovna v Ebnat-Kappel

Po zastávce v regensburské univerzitní knihovně jsme již překročili švýcarskou hranici a čekala nás návštěva proporcionálně nesrovnatelně menší obecní a školní knihovny v obci Ebnat-Kappel. Na procesu vzniku knihovny nám naše průvodkyně, původem česká knihovnice Paula Looser, ilustrovala, jakým způsobem funguje občanská společnost ve Švýcarsku. Mimo jiné jsme se dozvěděli, že v obci s necelými pěti tisíci obyvateli působí kolem 80 zájmových spolků. St. Gallen jako první švýcarský kanton přijal knihovní zákon, který by měl usnadnit zakládání i následný provoz knihoven.

Obecně to zde však kultura nemá jednoduché, vše je potřeba si vybojovat. Podnět ke vzniku knihovny v Ebnat-Kappel přišel právě od občanů, kteří v roce 2003 založili spolek a od té doby se snažili získat podporu jak od obce,

církve nebo technických služeb, tak od soukromých dárců a sponzorů. Díky štědrým darům se knihovna podařilo otevřít již tři roky poté. Zřizovatelem knihovny zůstal spolek Bibliothek/Ludothek Ebnat-Kappel. Knihovna nyní slouží jako informační, vzdělávací, kulturní (např. autorská čtení nebo noci v knihovně) a komunitní centrum celé obce. Plní také funkci společné knihovny pro tři místní základní školy a pět mateřských škol.

Roční registrační poplatek činí dva švýcarské franky. Knihovní fond v současnosti čítá na 9000 jednotek, počet uživatelů je 1780 (z toho 573 školáků). Přibližně polovinu fondu činí beletrie, čtvrtinu naučná literatura. Ve fondu najdeme také DVD, e-knihy, obrázkové knihy, audioknihy. Počet výpůjček za rok je 39 000. Součástí knihovny je také stále populárnější ludotéka, umístěná v horním patře budovy. Aktuálně obsahuje nepředstavitelných 1240 her, které si děti mohou půjčit domů. V knihovně kromě her půjčují také např. koloběžky nebo tzv. party tools: stroj na výrobu cukrové vaty, horké čokolády nebo párků v rohlíku.

Půjčování her se v obecní a školní knihovně těší velké oblibě

Knihovna v Ebnat-Kappel obnovuje ročně přibližně 10–12 % svého fondu. Má své vlastní webové stránky, on-line katalog www.bvsga.ch je pak součástí společného portálu obecních a školních knihoven v St. Gallenu a Appenzellu. Pracovníci knihovny se zapojili do kampaně za lepší image knihoven a knihovníků *Biblio-Freak*³. Zajímavý je také projekt *Prix Chronos*⁴ zaměřený na podporu mezigeneračního dialogu. Knihovna zatím sídlí ve staré, prostorově

1 <http://rvk.uni-regensburg.de/> 2 <https://www.regensburger-katalog.de/>

3 <http://www.bibliofreak.ch/> 4 <http://www.prixchronos.ch/>

i jinak již nedostačující školní budově, aktuálně se však těší na stěhování do budovy zbrusu nové.

Univerzita v Curychu, Rechtswissenschaftliches Institut

Účastníci cesty uhranutí jedinečnou architekturou

Nová budova knihovny Právnické fakulty Univerzity v Curychu byla otevřena v roce 2004 a je umístěna na nádvoří historické budovy pocházející ze začátku 20. století. Autorem dech beroucí vestavby je světově proslulý architekt Santiago Calatrava, který má svou hlavní kancelář právě v Curychu. Vestavěná šestipatrová konstrukce je zavěšená na čtyřech pilířích. Součástí je také otevírací střecha ve tvaru lidského oka. O krásnou dřevěnou součást konstrukce je potřeba pečovat – jednou ročně se musí celá naolejovat. Na ochozech se nachází na 500 studijních míst, o které je zvláště ve zkouškovém období značný zájem. Protože místa není možné rezervovat, pravidelně se před otevřením knihovny tvoří fronty studentů. V zadní části vestavby a v části původní budovy se pak schovávají regály s příručním fondem.

Do prostoru knihovny není povoleno vnášet jiná zavazadla než tašku na notebook. Samo-

zřejmostí je zákaz vnášení jídel a pití, s výjimkou nápojů v uzavřených láhvích. Fond knihovny je dostupný pouze prezenčně, vypůjčené knihy mají čtenáři vracet zpět na své původní místo na polici. Knihovna má jen okolo 20 zaměstnanců a nabízí například kurz základní orientace v knihovně pro studenty prvních roč-

Pohled z proskleného výtahu

níků nebo referenční služby, které si mohou uživatelé rezervovat na určitý čas. Ve zkouškovém období je otevřeno i v neděli. Registrace je zde nabízena bezplatně.

Knihovnu tvoří fond čítající téměř 200 000 knih a 800 periodik, což z ní činí jednu z největších právnických knihoven ve Švýcarsku. Populárnější zde jsou tištěná média, což ale u studentů práv není až tak velkým překvapením. Uživatelům knihovny je k dispozici 45 počítačů a 11 kopírovacích strojů.

Zajímavým prvkem, se kterým jsme se zatím jinde nesešli, byla tzv. tichá patra (6. a 7.), ve kterých byla zakázána práce na notebooku z důvodu hlučnosti. Studentům je k dispozici také sedm studoven určených pro skupinovou práci. V celé budově skutečně panovalo téměř naprosté ticho.

Stadtbibliothek St. Gallen

Městská knihovna St. Gallen vznikla v únoru 2015 sloučením části kantonální knihovny Vadiana a části původní městské knihovny, které se přestěhovaly do budovy bývalé pošty. Z fondu knihovny Vadiana byla vzata část určená široké veřejnosti, speciální fond byl ponechán v původní budově. Organizačně se však toto spojení zatím nepodařilo dokončit, takže i když jsou knihovny ve dvou průchozích křídlech jednoho

patra a působí tak na návštěvníka jako jeden celek, jejich fondy jsou zcela oddělené a často také duplicitní. Perspektivu dokončení projektu udávají kolegové v horizontu deseti let. V průběhu návštěvy knihovny jsme také zaznamenali poměrně silný hluk – jak nás průvodkyně informovala, ve vyšších patrech budovy a v přilehlé ulici budou v následujících několika letech probíhat stavební práce. Upřímně přejeme kolegům, aby měli proces slučování knihoven i zmíněné opravy co nejdříve úspěšně za sebou.

Knihovní fond čítá asi 100 000 svazků a je určen dospělým i mládeži. K dispozici jsou studijní místa s volným přístupem k internetu. Dvě týmové studovny působily kvůli své strohé architektuře značně neutěšeným dojmem.

V Městské knihovně St. Gallen jsou populární zejména audioknihy

Zajímavostí zde byl bibliobox umístěný přímo před výpůjčním pultem a nutnost použít k výpůjčce selfcheck. Knihovníci půjčují osobně pouze knihy objednané přes MVS. Knihovna nabízí také placenou kurýrní službu. Mimořádné oblíbenosti se zde těší zejména audioknihy, filmy a hudební CD. Součástí knihovny je kavárna s možností četby běžného ročníku novin a časopisů. Když jsme s místními kolegy diskutovali o problematice přechodu na nová pravidla pro katalogizaci (RDA), dozvěděli jsme se, že české knihovnictví má v této oblasti mírný náskok.

Stiftsbibliothek St. Gallen

Pestrou škálu navštívených knihoven nakonec doplnila klášterní knihovna bývalého benediktinského kláštera v St. Gallen. Vznik kláštera se datuje do roku 612, kdy si zde postavil svoji

celu irský mnich Gallus. Od roku 719 již nabyli klášter významu a v 9. století zažíval velký náboženský, duchovní a hospodářský rozkvět. V době druhého rozmachu v 17. a 18. století bylo toto opatství nejvýznamnější na území dnešního Švýcarska.

I když převážná část kláštera vzala za své během reformace, knihovna zkáze unikla. Hlavní sál knihovny vznikl zároveň s katedrálou v letech 1758–1767. Stavitel Peter Thumb vytvořil mistrovské pozdně barokní dílo s rokokovou výzdobou. Dřevěná podlaha s intarzií, přesná řezbářská práce dřevěných regálů, štuková výzdoba a fresky na stropě tvoří úchvatný harmonický celek. Sál knihovny je chráněn závěsy proti přímému slunečnímu svitu a platí zde zákaz fotografování.

Knihovna obsahuje více než 170 000 knih a 2100 rukopisů včetně památné kolekce irských rukopisů z 8. až 11. století a vzácných písemných památek z 8. století. Soubor 400 svazků vzniklých před více než tisíci lety je jedním z nejvýznamnějších na světě a sbírka inkunabulí patří k nejvýznamnějším ve Švýcarsku. Kromě teologických knih zde najdeme knihy o právu, biologii, lékařství, hudbě, starohorní němčině (althochdeutsche Sprache) a dějinách literatury. Mohli jsme vidět i nejstarší německy psanou knihu a jedinečný středověký plán půdorysu celého klášterního komplexu. Podle tohoto nákresu a za pomoci dobových technologií nyní budují v Meßkirchu tzv. Campus Gali.

Foto Michal Škop

Procházka ulicemi města

Pro knihovníky je zajímavý katalog, vepsaný do otevíratelného vertikálního dřevěného obložení regálů. Nyní existuje i v elektronické verzi. Knihovna je dodnes aktivní – není to jen hojně navštěvované muzeum, ale také odborná knihovna pro období středověku a rukopisů. Fond má nové přírůstky a knihy vydané po roce 1900 je možno si vypůjčit. Čtenářský průkaz je pro uživatele s trvalým pobytem ve Švýcarsku zdarma.

Před deseti lety započala digitalizace za přísných ochranných podmínek přímo zde v klášteře. Dosud bylo zdigitalizováno přes 500 rukopisů. Virtuální knihovna je přístupná zdarma.

Správce knihovny je nyní Katolický odbor (Katholische Konfessionsteil) kantonu St. Gallen. V roce 1998 byl založen spolek, který podporuje financování péče o rukopisy a jejich restaurování. Klášterní komplex s katedrálou a klášterní knihovnou patří od roku 1983 ke světovému dědictví UNESCO. Stránky knihovny jsou <http://www.stibi.ch/> a virtuální knihovnu můžete nalézt na adrese <http://www.cesg.unifr.ch/de/index.htm>.

Co říci závěrem?

Velké poděkování patří zejména Mgr. Blance Konvalinkové, ředitelce Krajské vědecké knihovny v Liberci, a Daně Petřýdesové za skvělou organizaci celé akce. Cesta byla pro všechny

přínosná, každý si odnesl nějaký podnět pro svou praxi. Na vlastní oči jsme se opět přesvědčili, že úroveň služeb poskytovaných knihovnami v České republice je přinejmenším srovnatelná s úrovní, kterou jsme při exkurzích měli možnost poznat. Jeden citelný rozdíl by se však přece jen našel: někteří z nás se nemohli zbavit dojmu, že němečtí a švýcarští čtenáři jsou disciplinovanější než ti naši. Uvnitř knihoven opravdu dodržovali naprosté ticho, bezvýhradně ctíli pravidla pro vnášení jídel a nápojů, batohů, a tak dále. Ale tímto postřehem už míříme do oblasti stereotypů o „národních povahách“, a tedy za rámec tohoto textu.

MICHAL ŠKOP michalskop@mzk.cz
HELENA VŘESKÁ

Výzva Čtenáře

Vážení čtenáři, máte pro nás zajímavé postřehy ze zahraničních knihoven? Fotografie, tipy a zkušenosti ze zahraničí?

Ozvěte se nám, rádi se domluvíme na spolupráci. Inspirace ze světa není nikdy dost.

Vaše redakce

DO ČÍSLA PŘISPĚLI

PhDr. Vladimíra Bendová – Akademická knihovna Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích [✉](#) Marie Kalátová, BBus – Akademická knihovna Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích [✉](#) Martina Kožíšek Ouřadová, BBus – Knihovna města Plzně [✉](#) Zdeněk Leniček – Městská knihovna Česká Třebová [✉](#) Miloslav Linc – Městská knihovna v Praze [✉](#) Mgr. Pavlína Lonská – Městská knihovna v Praze [✉](#) Mgr. Vojtěch Malínek, Ph.D. – Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i. [✉](#) MgA. Bc. Petr Nagy – literární kritik; Národní knihovna ČR [✉](#) Iva Opravilová – Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem [✉](#) Mgr. Klára Smolíková – spisovatelka, scenáristka a lektorka, Praha [✉](#) Mgr. Michal Škop – Moravská zemská knihovna Brno [✉](#) Lenka Šmidová – Městská knihovna Česká Třebová [✉](#) Ing. Milan Vilímek Jihlavský – www.eknihy-ebook.cz [✉](#) RNDr. Alena Volková Balvínová – SKIP ČR – Klub tvořivých knihovníků [✉](#) Helena Vřeská – Moravská zemská knihovna Brno

CO PRO VÁS PŘIPRAVUJEME...

- ➔ Age management v knihovnách
 - ➔ Velký rozhovor o projektu ÚČL AV ČR *Literární cenzura v obrysech*
 - ➔ Kniha do vlaku jede!
 - ➔ Zrekonstruovaná knihovna Právnické fakulty MU v Brně
 - ➔ Jaké byly letošní *Knihovny současnosti?* a další příspěvky

LIB CON 2015

Konference o nových směrech knihovnictví a informační vědy

Hostovice bude opět místem pro trendovou knihovnickou konferenci LIB CON. Její druhý ročník bude zaměřen především na oblast možné meziknihovní spolupráce, ale rovněž nabídne i témata z informační vědy.

Tento rok LIB CON proběhne 30. října 2015 od 9 hodin

Na konferenci přijal pozvání doc. PhDr. Richard Papík, PhD., který ji odstartuje tématem reflektujícím oblast rešeršní strategie a databázových center. Druhé hlavní téma, které zahájí odpolední blok, se týká Centrálního portálu českých knihoven – tedy problematiky zasahující prakticky všechny typy knihoven. Vzhledem ke své funkci a roli rezonuje portál *Knihovny.cz* napříč knihovnickou veřejností jako téma č. 1. V rámci LIB CON přijede do Hostovic prezentovat novou koncepci portálu Lenka Hanzlíková z Městské knihovny v Praze.

Dalším hostem bude například Mgr. Eva Tesaříková Březinová, která přispěje vystoupením týkajícím se role knihovny v životě vědeckých a výzkumných pracovníků. Neméně zajímavou přednáškou se bude prezentovat Mgr. Matyáš Urbánek – představí některé příklady unikátních knihovnických služeb ze zahraničí.

Mgr. Milan Větrovec z Bisnode, a. s., se dotkne také tématu dostupnosti obchodních informací v současnosti. Ing. Michal Zwinger bude hovořit o projektu *Rozečtise.cz* v českých knihovnách, Mgr. Markéta Kukrechtová přispěje s velmi aktuálním tématem propojení sociálních médií a služeb knihoven se zaměřením na virtuální světy.

Vedle dalších zajímavých témat se můžete těšit na večerní knihovnický happening, kdy bude čas vyhrazen pro neformální diskusi, výborné jídlo, pití a hudebně kulturní rozměr.

Děkujeme za vaši účast a těšíme se na vás v říjnu v Hostivici. Občerstvení bude zajištěno v průběhu celého dne.

Celý program a registrace jsou dostupné na www.libcon.cz

Místo konání:
Sokolovna Hostovice
Jiráskova 201
Hostovice

Kontaktní osoba:
Barbora Chmelíková
barbora@mksh.cz
+420 774 44 22 14

ČASOPIS ČTENÁŘ JE MEDIÁLNÍM PARTNEREM KONFERENCE

E-knihy prakticky

4

Tvorba e-knihy: finalizace

Náš seriál o e-knihách z praktického hlediska se nachýlíl ke konci. Z podkladů, o jejichž správné přípravě jsme psali v minulém článku, nyní vytvoříme e-knihu a na závěr provedeme její validaci.

Ukážeme si tvorbu formátu EPUB. Chceme-li vytvořit i formát MOBI, převedeme formát EPUB programem *kindlegen.exe*, který je zdarma ke stažení na stránkách Amazonu. Další formáty e-knih nejsou potřeba.

Nyní si popíšeme tři cesty z mnoha možných, jak e-knihu vytvořit:

- jednoduchá konverze programem **Calibre**,
- poloprofesionální tvorba v programu **Sigil**,
- profesionální sazba v programu **Adobe InDesign**.

Program Calibre

Tento program si můžete zdarma stáhnout ze stránek *calibre-ebook.com*. Calibre je vhodný spíše k převodu mezi různými formáty e-knih než k jejich tvorbě, ale pro jednoduchou hladkou sazbu může vyhovovat. Nepoužívejte ho ale k převodu z formátu EPUB do MOBI (k tomu slouží, jak jsem uvedl výše, program *kindlegen.exe*).

Jeho nevýhodou je poněkud nestandardní ovládání a někdy trochu matoucí pravidla tvorby. Program se již několik let průběžně vyvíjí a aktualizace bývají dostupné skoro každý týden. Považuji to za nevýhodu, protože vše se neustále mění – a ne vždy k lepšímu.

Podklady pro Calibre vytvořte ve WORDu. Používejte znakové a odstavcové styly, jak jsem popsal v první části článku. Pak e-knihu načtěte do Calibre a proveďte konverzi do EPUB.

Program Sigil

I tento program si můžete zdarma stáhnout, a to ze *sigil-ebook.com*. V Sigilu se dají vytvořit náročné a složité e-knihy. Ovládání je ale spíše pro odborníky, kteří se vyznají v HTML kódu a umí pracovat s kaskádovými styly CSS.

Program bohužel nepodporuje import textu z WORDu, pracuje pouze se soubory HTML. Ty se však dají z WORDu snadno získat příslušným exportem. V Sigilu lze e-knihu i psát, ale doporučuji pořídít rukopis ve WORDu, a potom tvořit e-knihu.

Kromě tvorby e-knih je Sigil výborný pro doladění a opravu e-knih vyrobených jiným způsobem (viz níže).

Program Adobe InDesign

Tento program bohužel není zadarmo, ale nabízí profesionální způsob, jak vytvářet tištěné knihy i e-knihy. Výhodou je, že z jedné sazby můžete získat obě verze. Velkou nevýhodou však je, že export do formátu EPUB není zcela korektní. InDesign se aktualizuje přibližně jednou za rok, první použitelná verze byla CS5.5 a od té doby vzniklo několik dalších. Nová verze sice opraví předchozí chyby, ale bohužel zanechá nové. Proto je nutné výsledný EPUB načíst do programu Sigil a opravit drobnosti.

Doladění e-knihy v programu Sigil

Formát EPUB je vlastně soubor HTML stránek, který je spolu s pomocnými popisnými soubory zabalen do archivu ZIP. Když příponu EPUB přejmenujete na ZIP, můžete e-knihu rozbalit ve svém oblíbeném archivovacím programu a podívat se dovnitř. Jednotlivé soubory je možné i editovat a zaměňovat, ne však přidávat nebo mazat. Tím byste porušili integritu. Tu lze sice opravit přepsáním některých údajů v jiných souborech, ale téhož lze dosáhnout pohodlněji v programu **Sigil**.

Některé programy nebo konvertory při tvorbě e-knihy převedou (přepočítají) také obrázky a mnohdy je jejich kvalita horší než na vstupu. Proto do-

poručuji tyto obrázky ručně smazat a nahrát ty původní. Nesmíte ale změnit jejich názvy.

Problematika fontů

Fonty mohou být v e-knize vloženy, ale také nemusí. Když je nevložíte, čtečka použije vlastní vestavěné fonty. Tím může nastat problém s českou diakritikou a ztratíte také kontrolu nad sazbou, protože nevíte, jaké fonty čtenář použije.

Vložení fontů má ale zase jiná úskalí. Tím, že šíříte e-knihu, šíříte zároveň fonty, které jsou v ní vloženy. Cena fontů je v mnoha případech větší než cena e-knihy. K šíření nemáte od výrobce fontů licenci, takže je to nelegální, i když máte fonty legálně koupené. Nepomůže ani tzv. „zamlžení fontů“, protože je lze snadno odmítnout. Řešením je tedy použít fonty s licenci OpenSource, které šířit lze.

Při exportu InDesign fonty modifikuje, takže se neshodují s původními. Doporučuji proto fonty smazat a nahradit zdrojovými – v programu Sigil to jde snadno. Bez dalšího odborného vysvětlení poznamenávám, že je lepší použít fonty OpenType místo starého typu TrueType.

Předlohy kaskádových stylů (CSS)

Ke každému souboru HTML může být připojeno několik šablon stylů CSS. V nich jsou definovány vlastnosti odstavců a znaků. Protože InDesign některé vlastnosti při exportu ignoruje, je nutná ruční úprava těchto šablon. Používáme-li systematickou strukturu sazby, může být vytvořená šablona výhodně použita v další e-knize.

Velikost vnitřních souborů

V e-knihách, které mají velikost stovky kilobytů a více, se musí velikost HTML souborů snížit pod 220 kB. Toho lze docílit tím, že velký HTML soubor rozdělíme na menší. Je-li e-kniha členěna do kapitol, použijeme s výhodou začátek kapitoly jako rozdělovací bod. U dlouhých kapitol se musí rozdělovat i uvnitř kapitoly.

Přesnou definici maximální velikosti HTML souboru bohužel neznám a ani nechápu, proč tomu dnes tak je. Omezení vzniklo v pravěku čteček (přibližně před 10 lety) a dodnes se ho kvůli kompatibilitě neodvážil nikdo zrušit. Když uděláte

soubory větší, na většině čteček to fungovat asi bude, ale jindy nastanou problémy.

Obsah

Jak jsem popsal v první části článku, v e-knize jsou vlastně obsahy dva – *obsah* a *navigace*. InDesign vytvoří obojí korektně, ale nesmíte přeskakovat nižší úroveň obsahu. Po úrovni 2 musí následovat úroveň 3, a nikoliv 4. Na vyšší úrovni můžete skočit libovolně. Jestliže v e-knize nemáte automaticky vygenerovaný obsah, můžete ho vytvořit v Sigilu.

Metadata

InDesign při exportu některá metadata ignoruje a jiná modifikuje, proto je lepší v Sigilu metadata zkontrolovat a případně opravit. Některá speciální metadata nejdu ani v InDesignu zadat.

Významové stránky

Je to zvláštní typ metadat a způsob, kterým se označuje, jaký obsah mají jednotlivé HTML soubory. Například: tato stránka obsahuje obálku, tato titulní stranu, poděkování, tiráž, obsah apod. S těmito daty pracují programy, které katalogizují a zpracovávají e-knihy.

Validace (ověření správnosti)

Na závěr je nutné ověřit formální správnost programového kódu vytvořené e-knihy. Nejjednodušší je použít validaci v Sigilu, kde je pro to již vytvořena ikonka. Pro naprostou jistotu doporučuji provést ještě validaci programem EpubCheck na adrese *validator.idpf.org*. Tento program hlásí chyby navíc, které Sigil nezachytí. Pro kontrolu CSS stylů použijte ještě *jigsaw.w3.org/css-validator*.

Závěr

Situace při tvorbě kvalitních a složitých e-knih není v současné době jednoduchá. V podstatě neexistuje nástroj, kterým by e-kniha šla vytvořit jednoduše a přehledně. Je potřeba použít několika programů a vlastního know-how.

Přeji Vám na této cestě hodně úspěchů a krásných e-knih!

BONUS NA ZÁVĚR: Typografické nešvary (v příštím čísle Čtenáře)

Z prababiččiny kuchařky

Pokud chceme v knihovně připravit workshop pro děti, sáhneme v první řadě po pohádkách, večerníkových postavách, notoricky známých příbězích. Samozřejmě se rádi vrátíme do historie, ale většinou opět prostřednictvím osvědčených literárních postav. A co tematizovat samo písemnictví či minulost knihovnictví? Odkrýt záhady kulturních proměn, které přinesl vynález písma a tisku?

Foto Hanina Veselá

Knihovna sama o sobě je místo tajemné, plné průníků do jiných vesmírů. V Borgesovském pojetí to možná není místo nekonečné, protože nač by byla v Babylonské knihovně zrcadla, když by nebylo třeba knihy zrcadlit? Alberto Manguel zase

dersenem. Myšlenka rezonuje s názvem Manguelovy knihy *Knihovna v noci*, která čtenáře v magickém rytmu provádí po knihovnách všeho druhu. Aniž jsme v roce 2006 tušili, že se Manguel vyznal ze své lásky ke knihovnám na stránkách knihy napsané na francouzské faře (kam si nastěhoval svou knihovnu čítající čtyřicet tisíc svazků), rozhodli jsme se toho roku s tábořskými studenty knihovnictví vyzkoušet, zda by program nocování s malými čtenáři nemohl být zaměřen na dějiny písemnictví.

Recepty z tajupných knihoven

Podkladem nám byl materiál, který jsem pod názvem *Tajuplná knihovna* připravila pro nakladatelství Raabe. Sada pracovních listů s metodikou nabízela učitelům způsoby, jak se s dětmi vypravit za písaři, kteří přepisují knihy ve středověkých skriptoriích, vyzkoušet si klínopis, rozluštit zprávu od mayského písaře, naučit se obrázkové písmo starých Egypťanů nebo odhalit zloděje v Alexandrijské knihovně.

Pro dokreslení atmosféry neobyčejné noci se studenti převlékli za egyptské bohy a děti si lámaly hlavu nad na „papyru“ napsanou zprávou, která je dovedla až k mumii. Čekala je tabulka klínového písma, podle které se mohl i ten nezapomnětlivější písař podepsat na hliněnou destičku. Jen

Studenti knihovnictví připravují tabulku převodu klínového písma jako podklad při vytváření zápisů na hliněné destičky při *Noci s Andersensem*

píše, že knihovny mu vždycky připadaly jako příjemně bláznivá místa a se slastným pocitem se ztrácel mezi regály. Lásky ke knihovnám spojuje lidi napříč staletími, nedbá na jejich majetky, věk ani pohlaví.

Vaříme za měsíčku

Oslavou tajemných knihovnických koutů je *Noc s An-*

musel nejprve zvládnout správný cvik, jak klínky do měkké hlíny otisknout oříznutým dřívkem. Ručně vyráběný papír zase přiblížil středověké písárny a malí nocležníci rádi zápasili s brky, aby papír tuší popsali.

Stavění babylonské věže jako součást projektu nazvaného *Babylonské zmatky*

Staré neznamená z módy vyšlé

Nejen psaní brkem, ale též povídání o zdobení středověké knižní vazby, náročnicích, sponách a puklách vyvolá zaslužený zájem malých i velkých čtenářů, na které dýchne kouzlo fantasy světů. V muzeích se s tímto zájmem počítá. Koneckonců ne náhodou je při muzejní noci v Nové budově Národního muzea tradičně největším lákadlem tiskařský lis, který obsluhují pracovníci Knihovny NM. Nejen na muzejní, ale i na knihovnické výstavy spěchají návštěvníci, aby si prohlédli knižní skvosty, jakým je třeba *Đáblova bible*. Proč se tedy neinspirovat?

Oprášíme učivo ze školních lavic

O tom, jak fungovaly knihovny v minulosti (soukromé, šlechtické i veřejné), jak se proměňovaly písemnictví, co znamenal vynález knihtisku, se učí ve škole každý knihovník. Málokdy ho ale napadne, že „nudné“ dějiny knihovnictví by mohly čtenáře zajímat. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že mohly. Ať už jde o cesty knih ukradených Švédů za třicetileté války, připoutané knihy v pultových knihovnách nebo knihovny naplněné popsanými svítky... Kde jinde než v knihovnách by měly být vyprávěny příběhy knihoven? A nejen vyprávěny – ale také luštěny, zpřítomňovány, experimentálně prozkoumávány.

Pokud se čtenáři hravě seznámí s knihovnamí minulosti, s tím, jaké úsilí se za vybudováním knihovny skrývalo, co znamenala knihovna pro hrdé majitele i vyvolené, kteří se mohli stát jejími uživateli, lépe docení i dnešní knihovny. Pochopí, že knihovny nejsou jen zastaralou verzí internetu, že jsou lidskou pamětí, nesmrtelností, ale také svébytným organismem, řádem, rozpínajícím se vesmírem vytvořeným jazykem.

PŘEDŠKOLNÍ OBJEVOVÁNÍ ZÁPISŮ PAMĚTI

- Zkoušejme se podepsat jako tvůrci jeskynních maleb a foukejme barvu kolem ruky přiložené na papír.
- Hrajme si s dětmi s obrázkovým písmem. Skládejme z jednoduchých obrázků zprávu a luštěme je.
- Vyprávějme si, jaký musel být písař, který ručně opisoval knihy, jaké vlastnosti musel mít, aby knihu rychle a přesně opsal, písmeno po písmenu.
- Dejme dětem vyříznuté proužky z kartonu, ze kterého si pomocí nalepování obrázků vytvoří lepoperele.
- S pomocí razítek – obrázkových i písmenkových – vytvoříme stránku knihy.

MLADŠÍ ŠKOLÁCI A HRY NA DÁVNÉ PÍSAŘE

- ▽ Vyzkoušejme klínové písmo obtiskované na hliněné destičky nebo do jednobarevné plastelíny. Připravme jednoduchou tabulku s významy jednotlivých znaků.
- ▽ Pišme štětcem na role papíru jako na svítky.
- ▽ Vyrábějme s dětmi ruční papír a vyprávějme si, jak se vyráběl papír v dřívějších dobách.
- ▽ Pišme brky namáčenými v tuši.
- ▽ Pohrajme si se středověkým bestiářem – z předpřipravených částí zvířecích těl skládejme fantastická zvířata a pojmenováváme je.
- ▽ Seznamme se s mayským písmem a vyrobme si lepoperele inspirované mayskými kodexy.
- ▽ Vyrobme si jednoduchou knížku na sponku či na knoflíček.

- ☒ Vyprávějíme si o babylonských knihovnách, příběhu o zmatení jazyků a společně si postavíme babylonskou věž – z hlíny nebo krabic.
- ☒ Představíme dětem Thovta, staroegyptského boha moudrosti a vynálezce písma.
- ☒ Inspirujeme se příběhem Jeana-Françoise Champolliona a Rosettské desky a připravíme jazykové luštění – třeba ve formě rozpoznávání jazyků, ve kterých je text napsán.
- ☒ Zdobme iniciálu na začátku stránky po vzoru středověkých písařů a dopíšeme ručně příběh, který se od jednoho zdobeného písmenka odvíjí.
- ☒ Vyzkoušíme si umění kaligrafie, třeba i malované na hedvábí, a seznámíme se s kaligrafií japonskou a čínskou.
- ☒ Vypátrejme víc o práci knihařů a tiskařů.
- ☒ Seznamujeme se s významnými knihovny, vyprávějíme si, co vybudování knihoven pro panovníky či kláštery znamenalo nebo proč se dnes zakládají knihovny významných prezidentů.

Vytváření fantastických zvířat po vzoru středověkého bestiáře při Noci s Andersenem

VÝPRAVY SE STŘEDOŠKOLÁKY
A DOSPĚLÝMI ČTENÁŘI

- © Povídejme si o historii písma, knihy a knihoven a za pomoci snímků v prezentaci si uděláme knihovnický výlet časem.
- © Seznamujeme čtenáře s bibliofilii – prostřednictvím výstav i pořadů. Vedme je k oceňování ručního zpracování knihy a uměleckých kvalit ne-

jen u ilustrací, ale i knižní vazby. Nahlížejíme knihu jako umělecký objekt.

☉ Pořádejme exkurze pro čtenáře do zajímavých historických knihoven v okolí.

☉ Vyzvěme studenty, aby vytvořili jednoduché pracovní listy pro malé čtenáře s tématem z *historie knihoven*: třeba dva téměř shodné obrázky staré knihovny, kde něco po návštěvě zloděje zmizelo.

Foto archiv autorky

Na knižních veletrzích i muzejních nocích jsou ukázky tiskařského a knihvazačského řemesla vždy vyhledávány

Odklon od ručního psaní a vůbec rukodělných technik přináší potřebu znovu ruce zapojit. U malých dětí je vyrábění nasnadě, konečků je i součástí grafomotorické přípravy. U dospívajících a dospělých se nedostatek impulzů pro jemnou motoriku projevuje v oblibě malování pro dospělé, experimentování s kaligrafií a znovu objevené vášni pro plnicí pera.

V nápadech výše byly zdůrazněny tvůrčí aktivity, často materiálově náročnější. Stejnou službu nám mohou poskytnout i jednoduché pracovní listy, které téma aktivizují formou plnění různorodých úkolů. Můžeme přiřazovat k písařům jejich náčiní, ke knihovnám jejich jména, rozplétat spletené jazyky v Babylonu, hledat knihy se stejně zdobenou vazbou.

Rozhodně se nebojím, že by sami knihovníci neměli o historii knihy co sdělit, vědí toho víc než dost. Teď jen najít vhodnou formu, jak nadšení pro knihovny čtenářům předložit, a do různých míst historie je pozvat. Konečků mnozí čtenáři jsou sami vášniví budovatelé knihoven.

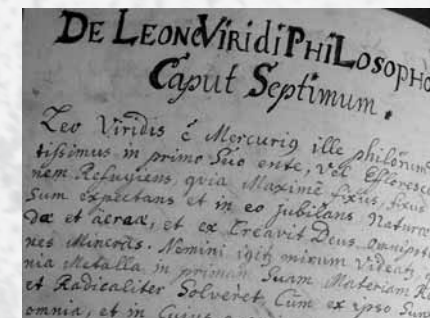
KLÁRA SMOLÍKOVÁ

✉ klara.smolikova@tiscali.cz

Knihovny Ústavu pro českou literaturu AV ČR

Zedník alchymistou?

Knihovna Ústavu pro českou literaturu AV ČR vznikla se založením Ústavu roku 1947. Původně byla koncipována jako příruční knihovna sloužící primárně potřebám zaměstnanců Ústavu, avšak v průběhu času byla postupně rozšiřována o různé další knihovny fondy. K nejzajímavějším z nich patří bezesporu fond někdejší *Umělecké besedy*, zřejmě nejvýznamnějšího českého uměleckého spolku druhé poloviny devatenáctého a první poloviny dvacátého století.

Profil tohoto knižního fondu v zásadě odpovídá základním oblastem zájmů *Umělecké besedy*. Vedle asi očekávaných titulů české i světové beletrie zde však najdeme i početnou odbornou literaturu – zejména z humanitních a společenskovedních disciplín, okrajově též odbornou literaturu přírodovědnou.

Celkem fond zahrnuje 9815 knižních svazků. Nejstarší z nich, spisek *Kázanj strassliwé o zkáze zialostiwé zemského Ráge a Koruny wsseho swěta Města Geruzaléma* od Jana Kampana Kutnohorského, pochází z roku 1617, nejmladší tituly pak z posledních let druhé světové války a roku 1946. Byť původní dokumentace k tomuto fondu schází, lze kvůli mezerám v signaturních řadách i nevelkému množství knih získaných po roce 1930 celkem odůvodněně předpokládat, že se tento fond bohužel nedochoval v úplnosti.

V průběhu minulých let proběhla jeho kompletní retrokatalogizace de visu, kterou komplikovalo zejména zvýšené množství přivazků mezi katalogizovanými jednotkami. Nikoli ojediněle se zde totiž vyskytovaly případy, kdy bylo do jednoho svazku společně vevázáno i pět a více titulů. Kompletní zkatologizovaný fond *Umělecké besedy* je nyní zájemcům dostupný on-line prostřednictvím katalogu Knihovny Ústavu pro českou literaturu AV ČR, popř. Souborného katalogu ČR.

Zřejmě nejkurióznějším titulem, na nějž pracovníci knihovny ÚČL při retrokatalogizaci narazili, je svazek s označením *De chaos veterum* obsahující mj. směs rukopisných opisů latinských a z části též německých alchymisticko-esoterických textů, soupis jmen antických veršotepců i latinsky psanou báseň. Svazek je doprovázený početnými a pečlivě vyvedenými ručními barevnými ilustracemi s mytologickými a esoterickými náměty, napodobujícími pravděpodobně starší tištěné předlohy, i obyčejnou tužkou pořízenými letnými náčrtky laboratorního náčiní a práce s ním, které doprovázejí popisy jednotlivých „experimentů“.

Poněkud zvláštní byl zřejmě též osud této knihy: dle přípisu na první stránce jde totiž o „někdejší majetek Jana Rezka, zedníka ve Smiřicích“, který 14. listopadu 1871 *Umělecké besedě* zaslal P. Josef Procházk, t. č. kaplan v sousedních Holohlavech. O přítomnosti knihy v rodině Rezkových minimálně od 30. let 19. století svědčí i několik stručných českých vpisků v knize. Vedle krátkých zmínek o úmrtí císaře Františka roku 1835 či korunovaci jeho následovníka Ferdinanda Dobrotivého českým králem o rok později mezi nimi nacházíme i poznámky o „památných“ událostech východočeského maloměsta poloviny 19. stol., např. o „velkém povětrí“, za nějž „větřík ze zámku tašky shazoval“, či o velké sněhové vánici na Velikonoční pondělí roku 1845. Kromě těchto glos zaznamenáváme v knize i příspěvky o datech narození některých členů Rezkovy rodiny. Poslední z nich nás pak informuje, že „tatínek zemřel 17. listopadu 1868 49 let stár“. Zdá se tedy, že ve Smiřicích byla tato kniha uchováána alespoň 30 let, spíše déle. Jakým způsobem však tento originální kompilát doputoval právě do rodiny místního zedníka a zda jej v ní byl vůbec někdo schopný přečíst, se už zřejmě bohužel nikdy nedozvíme.

Text a foto **VOJTĚCH MALÍNEK** ✉ malinek@ucl.cas.cz

Obrazová příloha viz 3. str. obálky

Bruno v Lobzích a u moře

Foto Helena Svobodová

Kdo je Bruno? No přece pejsek. Bruno je malý boubelatý pejsek... Tak začíná kniha anglického spisovatele Alexe T. Smithe *Bruno ve městě*. Kromě Bruna v ní hraje důležitou roli i jeho věrný přítel pan Žmolkofuska (dále jen Fuska). Ano, skutečně se jedná o ponožku, a to pěkně starou a zapáchající. A protože jsme v pohádkovém příběhu, nikoho nepřekvapí, že se Bruno s panem Fuskou proměňují po městě – posedí si v kavárně, nakoupí v butik, navštíví galerii, kde shodou okolností dopadnou nebezpečnou lupičku. Jednoho dne ale pan Fuska z toho všeho shonu onemocní a Bruno jej musí dopravit do nemocnice. Jelikož neumí zavolat sanitku, použije kolečkové brusle a místo majáčku bliká baterkou. Dětské posluchače nezarází, že MUDr. Ovínko pana Fusku ošetří bez mrknutí oka, ani to, že si Bruno obleče doktorský plášť, a zatímco jeho přítel podstupuje vyšetření na rentgenu, splete si ho sestřička s lékařem a Bruno je nucen řešit případ náhlé epidemie nevolnosti pacientů v čekárně.

Vyřeší ji? Co myslíte? Dětská fantazie je bezbřehá, a proto malí posluchači jášají nad každým

Brunovým kouskem. Nepřekvapí je ani baret na hlavě psa Bruna, ani chodící ponožka a ani měření teploty banánem. Chvilí se smějí a chvíli zatajují dech napětím. A vůbec je neudivuje, jak se svět živých bytostí a neživých věcí prolíná a všichni v něm spolu bez problémů komunikují. Kéž by to tak fungovalo i v reálném životě.

Chcete-li pobavit a zaujmout děti, vezměte kladného hrdinu, nejlépe zvířecího, zamíchejte ho v pomyslném tyglíku s trochou legrace, přidejte špetku dojetí, také trošku napětí a fantazie – a nechte všechny eskapády dopadnout dobře.

Přesně v tomto duchu u nás proběhlo scénické čtení ve čtyřech pokračováních v průběhu pátečního ročníku *Týdne čtení dětem*. Zúčastnilo se ho 93 dětí a šest učitelek. Se všemi jsem se rozloučila se slovy: „Na shledanou s Brunem v září!“ O Brunovi byly totiž vydány další dvě knihy a u nás v **Knihovně města Plzně–Lobzích** jsme si s dětmi po prázdninách přečetli stylově knížku *Bruno u moře*.

Před 65 lety, **2. 11. 1950**, zemřel **George Bernard Shaw** (* 1856), anglický dramatik, prozaik a esejista irského původu, nositel Nobelovy ceny za literaturu (1925), autor her *Pygmalion*, *Svatá Jana*, *Živnost paní Warrenové*, *Caesar a Kleopatra* aj.; podle *Pygmalionu* vznikl slavný muzikál *My Fair Lady*, proslavený i oscarovou filmovou verzí.

Před 135 lety, **6. 11. 1880**, se narodil rakouský spisovatel **Robert Musil** († 1942), vedle Prousta, Joyce či Kafky jeden z největších moderních romanopisců; autor románu *Zmatky chovance Törlesse*, řady novel a povídek (česky *Povídky. Pozůstalost za života*), esejů (český výbor *Eseje*) a několika dramát (např. *Snilci*) a především monumentálního nedokončeného románu *Muž bez vlastností*.

Před 70 lety, **7. 11. 1945**, se narodil **Vladimír Macura** († 1999), český literární vědec a kritik, překladatel a spisovatel, spoluautor např. *Slovníku světových literárních děl*, autor mnoha esejů (*Znamení zrodu*, *Český sen*, *Šťastný věk* aj.) a statí, románu *Občan Monte Christo* a románové tetralogie z doby českého národního obrození *Ten, který bude* (*Informátor*, *Komandant*, *Gubernantka*, *Medikus*); nositel Státní ceny za literaturu 1998 za *Gubernantku a Český sen*.

Před 25 lety, **7. 11. 1990**, zemřel **Lawrence Durrell** (* 1912), britský romanopisec, básník, dramatik a autor cestopisů, jehož nejslavnějším dílem je románová tetralogie *Alexandrijský kvartet* (*Justina*, *Baltazar*, *Mountolive*, *Clea*); česky dále vyšly romány *Temný labyrint*, *Černá kniha* a *Monsieur aneb Kníže temnot* (první díl *Avignonského kvintetu*) a cestopis o Rhodosu *Setkání s mořskou Venuší*.

Před 115 lety, **8. 11. 1900**, se narodila americká spisovatelka **Margaret Mitchellová** († 1949), autorka jediného románu *Jih proti Severu* (1936) z období americké občanské války a následující éry rekonstrukce, za který získala Pulitzerovu cenu a který se stal jedním z největších světových bestsellerů; dodnes se těší přízni čtenářů, stejně jako se diváci stále vrací ke zdařilé filmové verzi (1939), oceněné osmi Oscary.

Před 160 lety, **11. 11. 1855**, zemřel **Søren Kierkegaard** (* 1813), dánský filozof, teolog, psycholog

a spisovatel, autor knih *Svědčův deník*, *Bázeň a chvění*, *Nemoc k smrti*, *Pojem úzkosti* a dalších; zachovalo se také více než 7 000 stran deníků.

Před 100 lety, **12. 11. 1915**, se narodil **Roland Barthes** († 1980), francouzský literární kritik a teoretik, filozof a sémiolog; česky vyšly např. jeho knihy *Kritika a pravda*, *Základy sémiologie*, *Světlá komora*, *Mytologie*, *Rozkoš z textu*, *Říše znaků*, *Roland Barthes o Rolandu Barthesovi*, *S/Z* aj.

Před 170 lety, **25. 11. 1845**, se narodil portugalský spisovatel **José Maria Eça de Queiróz** († 1900), autor slavného antiklerikálně zaměřeného románu *Zločin pátera Amara*.

Před 160 lety, **26. 11. 1855**, zemřel **Adam Mickiewicz** (* 1798), největší polský romantický básník, autor nedokončeného dramatu *Dziady*, poémy *Konrad Wallenrod* a především polského národního eposu *Pan Tadeáš* (zfilmoval Andrzej Wajda).

Před 120 lety, **27. 11. 1895**, zemřel francouzský spisovatel a dramatik **Alexandre Dumas ml.** (* 1824), syn slavného romanopisce A. Dumase st., autor románu *Dáma s kaméliemi* i jeho úspěšné dramatičky, podle níž vznikla Verdiho opera *La traviata*. Román byl několikrát zfilmován i adaptován pro balet či muzikál.

Před 135 lety, **28. 11. 1880**, se narodil ruský symbolistický básník a dramatik **Alexandr Blok** († 1921), autor slavné revoluční poémy *Dvanáct*.

Před 180 lety, **30. 11. 1835**, se narodil americký spisovatel **Mark Twain** († 1910), z jehož díla se stále těší popularitě především dvojice románů *Dobrodružství Toma Sawyera* a *Dobrodružství Huckleberryho Finna*.

Před 115 lety, **30. 11. 1900**, zemřel **Oscar Wilde** (* 1854), básník, dramatik, prozaik a esejista irského původu působící v Anglii, autor jediného románu *Obraz Doriana Graye*, mnoha próz (*Strašidlo cantervillské* či *Zločin lorda Artura Savila*) a úspěšných komedií *Jak je důležité mít Filipa*, *Ideální manžel*, *Vějíř lady Windermerové* či *Bezvýznamná žena* a dramatu *Salome*, na jehož text vznikla slavná opera Richarda Strausse.

Před 80 lety, **30. 11. 1935**, zemřel portugalský spisovatel a básník **Fernando Pessoa** (* 1888), autor *Knihy neklidu* a mnoha básní a dalších děl psaných pod různými pseudonymy (heteronymy); česky vyšel např. výbor básní *Heteronyma*, soubor *Za noci našeho bytí*, *Opiárium* a jiné básně *Álvara de Campos* aj.

Portréty archiv autora

Knihy jsou spotřební průmysl

Mojí knihovnickou duší trochu otrásl, když jsem slyšela mluvit **Davidu Lagercrantz** v televizi při příležitosti vydání pokračování trilogie *Milénium* (*Muži, kteří nenávidí ženy*, *Dívka, která si hrála s ohněm* a *Dívka, která kopla do vosího hnízda*).

Autor těchto knih **Stieg Larsson** zemřel v roce 2004 ještě před jejich vydáním následovaným obrovským světovým úspěchem (prodalo se 80 milionů výtisků). David Lagercrantz je spisovatel, který napsal také knihu *Já jsem Zlatan Ibrahimović* – biografii největšího švédského fotbalisty, který vyrostl v „ghetu“ v Malmö. Psala jsem ve *Čtenáři* o této knížce, která naprosto změnila čtenářské návyky celé generace ve Švédsku a možná i v jiných zemích. Mnoho knihoven zde hrálo velkou roli, ale bohužel bylo i mnoho těch, které byly „pomalé“ v odhadu možnosti, jaké při této příležitosti měly. Tato kniha vyšla zároveň i elektronicky a přivedla ke čtení lidí všech věkových kategorií: například teenageři, kteří nikdy nečetli, nebyli v knihkupectví nebo v knihovně, najednou objevili nový svět.

David Lagercrantz dostal od dědiců Stiega Larssona a nakladatelství Norstedts úkol napsat pokračování *Milénia* se stejnými hrdiny. Jmenuje se *Dívka v pavoučí síti* a vyšlo současně ve 43 nakladatelstvích v 25 zemích, v nákladu 2,7 milionu výtisků. Než kniha vyšla, byla obklopena tajemstvím a podléhala maximálnímu utajení jako špiónské operace. Ani sám spisovatel nesměl o knize vůbec mluvit. Literární kritici a novináři si knihu nesměli před rozhovory s Lagercrantzem přečíst, a proto se několik časopisů a deníků rozhodlo interview bojkotovat, protože to podle nich odporuje profesionálnímu přístupu k novinářům.

I proto jsou skandinávští novináři ke knize vcelku dost negativní – i když se všichni nějakým způsobem snaží pojistit. Kdyby se kniha skutečně stala světovým hitem, nikdo nechce být ten, který knihu úplně odepsal (a následoval tak kdysi nejznámější švédské nakladatelství, které odmítlo knihu Astrid Lindgrenové *Pipi Dlouhá punčocha*). Mediální cirkus je světový a naprosto neuvěřitelný, a asi tedy skutečně potvrzuje, že knihy jsou spotřební zboží. Doufejme, že *Dívka v pavoučí síti* bude plnit stejné poslání, pokud jde o čtenářskou gramotnost. Protože vychází v tolika jazycích, a samozřejmě také elektronicky, mohla by ovlivnit mnohem více potenciálních čtenářů. Můžeme doufat, že nám opět pomůže a že přiláká do knihoven více nových čtenářů/zájemců o literaturu. I David Lagercrantz nabádá veřejnost: „Kupujte a čtěte zároveň s mojí knihou i jiné méně bestsellerové romány, nebo poezii.“

Zájem je skutečně ohromný. Knihovny by jej samozřejmě měly využít a připojit se ke gigantickému a už zaplacenému marketingu knihy. Doufám, že to udělají – jako například Městská knihovna v Malmö (325 000 obyvatel), která má již 269 rezervací a koupila 48 exemplářů tištěné knihy a osm exemplářů elektronického vydání, na které je 48 rezervací.

Stále se mi nelíbí spojení „spotřební průmysl a knihy“, ale je zcela jasné, že se už nikde nic neobejde bez vražedné reklamy, a tedy ani posílení a navýšení čtenářské gramotnosti, o kterou v knihovnách tolik usilujeme. Doufám, že nám v našem úsilí pomohou i tyto nakladatelské „cirkusy“. Neboli slovy Davida Lagercrantze: „Literatura je na cestě k široké veřejnosti.“

Už od roku 2008 se dánské knihovny v oblasti Severního Jutlandu s centrálním městem Aalborg zaměřují na rozšiřování své provozní doby. Ta se na přání uživatelů rozšiřuje až dvojnásobně a ve značné části nabízí pouze samoobslužný provoz. Např. místní knihovna ve Vodskově zvýšila provozní dobu z 33 na 66 hodin týdně (23 hodin s obsluhou, 43 hodin samoobslužného provozu). Vodskovská knihovna nakupuje všechny novinky z oblasti knih, hudby i filmu. Je koordinátorem kulturního a společenského života obce a její nové služby přitáhly o 10 % více uživatelů. Veřejné knihovny v této oblasti Dánska rozšiřují svoji provozní dobu až na 12 hodin denně (od 9 do 21 hodin, sedm dní v týdnu). Své služby tedy nabízejí 84 hodin týdně! S knihovníky se mohou uživatelé knihoven setkat pět dní v týdnu, 21 až 23 hodin. Zvyšuje se tlak na více hodin s obsluhou knihovníků, protože řada uživatelů potřebuje jejich asistenci. Dánské knihovny vyřadily až 50 % knih. Volné prostory využívá místní komunita pro organizaci kulturních aktivit. Knihovna v Aalborgu nabízí samoobslužný provoz od října minulého roku (od 8 do 10 hodin), v tuto dobu navštíví knihovnu až 300 uživatelů. Její uživatelé stále o rozšíření provozní doby i ve večerních hodinách. Management knihovny se jim rozhodl vyjít vstříc, díky grantové podpoře byla knihovna vybavena také potřebnou technikou. Rozšíření provozní doby ocenili uživatelé i zástupci zřizovatele a došlo tak k posílení významu knihovny ve městě.

(*Scandinavian Public Library Quarterly* – Vol. 47, No. 1-2/2015, s. 10-12)

Národní licenci elektronických informačních zdrojů na Slovensku zabezpečuje Slovenská národní knihovna (SNK) už 15 let. Plnou koordinaci převzala v roce 2012. Počátky byly spojeny s projektem *eIFL*, s Open Society Institute v Budapešti a Nadací George Söröse. V rámci mezinárodní veřejné soutěže byla vybrána společnost EBSCO Information Services, která zpřístupnila několik významných vědeckých databází. Výsledky vyhledávání v těchto databázích dokazují, že se staly důležitou součástí vědecké a akademické komunity. SNK zprostředkovává databáze více než 150 knihovnám na Slovensku. V roce 2015 přistoupila SNK k přeregistraci slovenských knihoven v rámci projektu národní licence

databázi EBSCO. Vedle toho se obnovuje diskusní skupina zaměřená na problémy, ale i novinky ve vyhledávání a v databázích EBSCO. Neaktivnější knihovnou s více než 471 000 vyhledávanými a 30 000 staženími plných textů je SNK, druhou je Ústřední knihovna SAV a třetí Univerzitní knihovna P. J. Šafaříka v Košicích. Počty vyhledávání rok od roku rostou a údaje potvrzují zájem o národní licenci. Slovenské knihovny by chtěly tyto zdroje do budoucna poskytovat téměř v každé knihovně, jejíž uživatelé o ně projeví zájem.

(*Knížnica – Roč. 16, No. 1-2/2015, s. 15-19*)

Navzdory velkým škodám způsobeným dvěma světovými válkami je Sasko územím s obrovským kulturním dědictvím, které bude v následujícím období digitalizováno díky projektu *Program digitalizace vědy a kultury svobodného státu Sasko*. Hlavním cílem projektu je zachovat kulturní dědictví a propojit aktivity paměťových institucí v Bautzenu, Grimmě, Görlitzu, Meißenu, Plauen a Zwickau. Bude financován ze státního rozpočtu prostřednictvím Ministerstva pro vědu a umění. Koordinační roli v projektu bude mít Státní a univerzitní knihovna v Drážďanech. V roce 2015 a 2016 je na projekt vyčleněno pět milionů eur. Sasko chce zvýšit povědomí o svém kulturním dědictví, a tak budou digitalizované dokumenty postupně zpřístupněny široké veřejnosti. Digitalizace je zaměřena na tiskoviny, ale také na audiovizuální média. Drážďanská knihovna úzce spolupracuje s řediteli zapojených organizací a každoročně rozděljuje finanční prostředky. Má s digitalizací dlouholeté zkušenosti, může nabídnout cca 100 000 digitalizovaných tisků a rukopisů a je významnou institucí v projektu Německé digitální knihovny. Pro dlouhodobou archivaci saského kulturního dědictví vzniká Drážďanské digitalizační centrum. Některé dokumenty se budou digitalizovat v místě jejich uchování (např. rukopisné sbírky v Lipsku bude digitalizovat lipská Univerzitní knihovna). Program digitalizace nabízí historickou možnost zpřístupnit významné kulturní památky, ale stejně důležitým cílem je i spolupráce paměťových institucí a sdílení digitalizačního hardwaru a softwaru. (*Das Magazin der Bibliotheken in Sachsen – Jahrgang 8, Nr. 2/2015, s. 78-80*)

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

Information access and library user needs in developing countries / Mohammed Nasser Al-Suqri, Linda L. Lillard and Naifa Eid Al-Saleem. [Informační přístup a potřeby uživatele knihovny v rozvojových zemích.] Hershey: Information Science Reference, 2014. xxvi, 260 s. Advances in library and information science (ALIS) book series.

ISBN 978-1-46664-353-6 Kfe 39.974

VANEJEV, Anatolij Nikolajevič. Istorija biblioteknogo dela i bibliotekovedenija: sbornik statej. [Dějiny knihovnictví a knihovní vědy. Sborník statí.] Sankt-Peterburg: Rossijskaja nacional'naja biblioteka, 2013. 306 s.

ISBN 978-5-8192-0439-9 Kdb T 238084

WOJCIECHOWSKI, Jacek. Biblioteki w nowym otoczeniu. [Knihovny v novém prostředí.] Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, 2014. 303 s. Nauka, Dydaktyka, Praktyka, 153.

ISBN 978-83-64203-27-5 Kfe 40.020

Organizace knihovních fondů

PEKAŘOVÁ, Katarína a kol. Fragments of cultural history in calendars. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2015. 178 s., [8] s. obr. příl.: barev. il. (faksim.).

ISBN 978-80-89303-43-4 Oaah 40.079

PHILIPPI, Sabine a Philipp VANSCHNEIDT, Hrsg. Digitale Rekonstruktionen mittelalterlicher Bibliotheken. [Digitální rekonstrukce středověkých knihoven.] Wiesbaden: Reichert, 2014. 132 s.: il. Trierer Beiträge zu den historischen Kulturwissenschaften, 12.

ISBN 978-3-89500-995-2 OI 40.080

ROBERTSON, Guy. Disaster planning for libraries: proces and guidelines. [Krizové plánování pro knihovny. Procesy a pokyny.] Kidlington: Chandos, 2015. xvi, 207 s. Chandos information professional series.

ISBN 978-1-84334-730-9 OI 40.031

Sítě knihoven

Eesti Rahvusraamatukogu: aastaraamat 2013 = National library of Estonia: yearbook 2013. [Národní knihovna Estonska. Ročenka 2013.] Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu, 2014. 26 s., 15 s. příl.: barev. il., grafy. + 1 příl.

ISSN 1736-4418 Taa 9.730/B

Studia Bibliographica Posoniensia 2014 / zost. Miriam Poriezová. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2014. 183 s.

ISBN 978-80-89303-44-1 TIT 237749

Výroční zpráva Krajské knihovny v Pardubicích, příspěvkové organizace Pardubického kraje, za rok 2014 / zprac. Libuše Adamová na základě podkladů odborných a ekonomických oddělení. Pardubice: Krajská knihovna v Pardubicích, 2015. 49 listů: barev. il., grafy, tabulky.

ISBN 978-80-86934-27-3 Tec 9.791/B

Služby knihoven

POLANKA, Sue, ed. E-reference context and discoverability in libraries: issues and concepts. [Elektronické referenční služby a vyhledávání zdrojů v knihovnách. Otázky a koncepce.] Hershey: Information Science Reference, an imprint of IGI Global, 2012. xiv, 294 s.: il. ALIS – Advances in library information science.

ISBN 978-1-61350-308-9 Sdd 40.025

RYAN, Brendan. Optimizing academic library services in the digital milieu: digital devices and their emerging trends. [Optimalizace služeb akademické knihovny v digitálním prostředí. Digitální zařízení a jejich vznikající trendy.] Oxford: Chandos, 2013. xvii, 200 s.: il. Chandos information professional series.

ISBN 978-1-84334-732-3 Sdg T 235257

KNIHOVĚDA

KLUGE, Mathias. Handschriften des Mittelalters: Grundwissen Kodikologie und Paläographie. [Středověké rukopisy. Základní znalosti kodikologie a paleografie.] Ostfildern: Jan Thorbecke, 2014. 200 s.: barev. il., faksim. + 1 DVD video.

ISBN 978-3-7995-0577-2 Xaa 40.081

Lexikon des gesamten Buchwesens: LGB 2. Band 9, Lfg. 67/68, Register zu Bänden 1 bis 8. 2. völlig neu bearbeitete Aufl. [Lexikon knižní kultury: LKK 2. Sv. 9, č. 67/68. Rejstřík k svazkům 1–8.] Stuttgart: Hiersemann, 2015. S. 161–320.

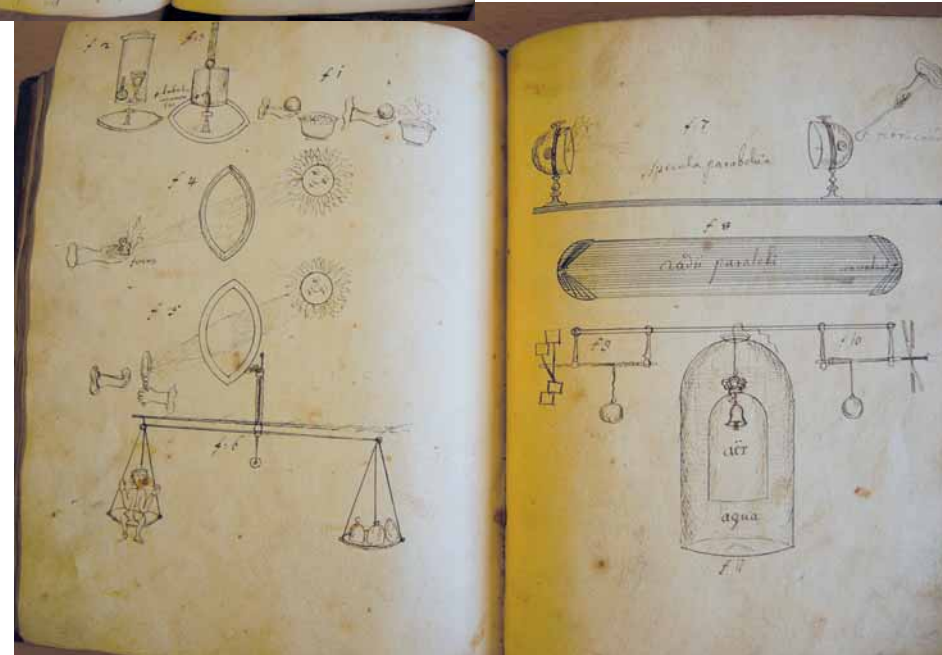
ISBN 978-3-7772-1501-3 X 40.047

PETR, Stanislav. Výzkum rukopisných bohémik v římských knihovnách Angelica, Corsiniana a Vallicelliana. Praha: Historický ústav AV ČR; Roma: Český historický ústav v Římě, 2014. 169 s.: il., faksim. Acta Romana Bohemica, sv. 2.

ISBN 978-80-7286-238-2 Xaa 40.051

Ukázky ilustrací z rukopisu De Chaos veterum

**Z POKLADŮ
KNIHOVNY ÚSTAVU
PRO ČESKOU LITERATURU
AV ČR**

28. 11. 2015

DEN PRO
DĚTSKOU
KNIHU!!!

DEN PRO
DĚTSKOU
KNIHU!!!

www.dendetskeknihy.cz